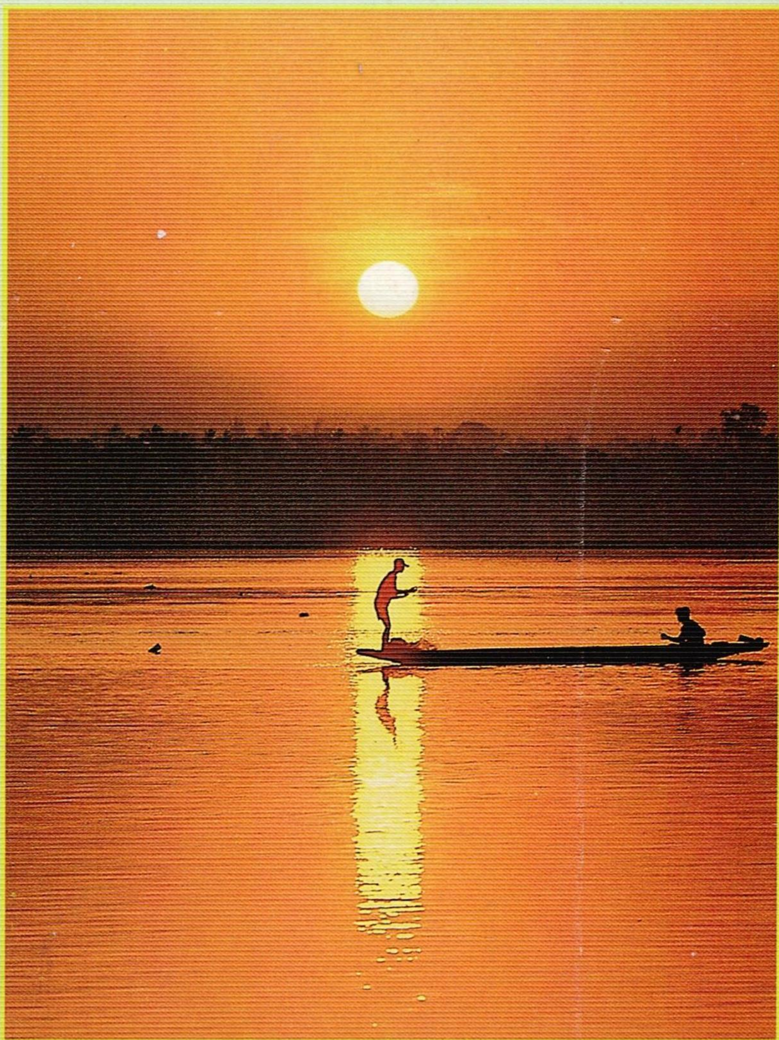
ขอบฟ้าแห่งความรู้

พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)

ขอบฟ้าแห่งความรู้

พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)

องค์การเผยแผ่วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
จัดพิมพ์มุทิตาสักการะ
แด่

พระธรรมวิสุทธาจารย์ (มงคล วิโรจโน)
เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส วรวิหาร
เนื่องในวโรกาสได้รับพระราชทานสถาปนาสมณศักดิ์
เป็นพระราชาคณะเจ้าคณะรองชั้นหิรัณยบัฏ ที่
พระพุทธวรญาณ ไพศาลวิสุทธินายก ธรรมสาธก
ปสาทกร บวรสีลาจารนิวิฐ วิสิฐธรรมาลงกรณ์
มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี
๕ ธันวาคม ๒๕๔๐

ขอบฟ้าแห่งความรู้

ISBN 974-575-405-6

พิมพ์ครั้งแรก -ธันวาคม ๒๕๔๐ **๒๙,๐๐๐ เล่ม**

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
  จัดพิมพ์มุทิตาสักการะ พระเถรานุเถระผู้มี
  อุปการคุณ เจ้าหน้าที่ผู้บริหาร คณาจารย์
  และศิษย์เก่ามหาวิทยาลัย

จำนวน ๒๖,๐๐๐ เล่ม

- องค์การเผยแผ่วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
  จัดพิมพ์มุทิตาสักการะ พระพุทธวรญาณ
  ๕ ธันวาคม ๒๕๔๐

๓,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดมหาธาตุ ท่าพระจันทร์ กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐
โทรศัพท์ ๒๒๔-๘๒๑๔, ๒๒๑-๘๘๙๒, ๖๒๓-๖๔๑๗
โทรสาร ๖๒๓-๖๔๑๗

พระพุทธวรญาณ

(มงคล วิโรจโน)

เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส

อนุโมทนากถา

ในวาระมงคลสมัยที่ข้าพเจ้าได้รับสถาปนาสมณศักดิ์เป็นเจ้าคณะรองชั้นหิรัณยบัฏครั้งนี้มีมากท่านด้วยกันที่ให้ความอุปถัมภ์ช่วยเหลือข้าพเจ้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าคุณพระราชวรมุนี ได้มีความเอื้อเฟื้อจัดวางโครงการของงานตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงวาระสุดท้าย และยังได้จัดพิมพ์หนังสือขึ้นอีกเล่มหนึ่งเพื่อแจกชำร่วยแก่ท่านที่มาร่วมในงานครั้งนี้ด้วย

ข้าพเจ้าปลื้มใจเป็นที่สุดที่ได้รับน้ำใจจากทุก ๆ ท่าน งานครั้งนี้ทำให้เห็นสัจจธรรมว่า

โลโกปตฺถมฺภิกา เมตฺตา

เมตตา เป็นเครื่องค้ำจุนโลก

เมตตาก็คือน้ำใจ น้ำใจก็คือเมตตา

ขอทุกท่านจงได้รับความขอบคุณจากข้าพเจ้า และขอทุกท่านจงประสบแต่ความสุขสำราญตลอดกาลเป็นนิตย์เทอญ.

(พระธรรมวิสุทธาจารย์)

๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๔๐

มุทิตากถา

ในมหามงคลวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๐ พระเดชพระคุณหลวงพ่อพระธรรมวิสุทธาจารย์ ได้รับพระมหากรุณาธิคุณสถาปนาสมณศักดิ์ขึ้นเป็นพระราชาคณะเจ้าคณะรอง ชั้นหิรัณยบัฏ ในราชทินนามว่า

พระพุทธวรญาณ ไพศาลวิสุทธินายก ธรรมสาธกปสาทกร บวรสีลาจารนิวิฐ วิสิฐธรรมาลงกรณ์ มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี

พระมหากรุณาธิคุณครั้งนี้ นำความปลาบปลื้มปีติยินดีเป็นอย่างยิ่งมาสู่คณะสงฆ์วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร คณะศิษยานุศิษย์ และท่านที่เคารพนับถือในพระเดชพระคุณหลวงพ่อพระพุทธวรญาณ

เพื่อมีส่วนร่วมในการถวายมุทิตาสักการะครั้งนี้ ข้าพเจ้าขอรับเป็นธุระในการจัดพิมพ์หนังสือเรื่อง “ขอบฟ้าแห่งความรู้” จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม ถวายพระเดชพระคุณหลวงพ่อพระพุทธวรญาณเพื่อมอบเป็นธรรมบรรณาการแก่ผู้มาถวายมุทิตาสักการะโดยทั่วกัน

และในโอกาสนี้ มหวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้จัดพิมพ์หนังสือดังกล่าวถวายเป็นมุทิตาสักการะแด่ พระเดชพระคุณหลวงพ่อพระพุทธวรญาณอีก ๑,๐๐๐ เล่ม

การจัดพิมพ์ครั้งนี้ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี จากคณะกรรมการองค์การเผยแผ่ วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ในการเตรียมต้นฉบับประวัติของพระเดชพระคุณหลวงพ่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือท่านเจ้าคุณ**พระพิจิตรธรรมพาที พระครูปลัดวิสุทธิวัฒน์ พระมหาประสิทธิ์ พฺรหฺมรํสี พระครูสังฆรักษ์วิเชียร วชิรธมฺโม พระมหาสมมิตร อาจารสิริ พระมหาสุกรี สุจิตฺโตและพระมหาไพฑูรย์ พฺยาทสฺสาวี**

คุณความดีอันใดที่จะพึงได้จากการจัดพิมพ์หนังสือเป็นธรรมทานครั้งนี้ ขอน้อมถวายเป็นอาจริยบูชาแด่ พระเดชพระคุณหลวงพ่อพระพุทธวรญาณ

พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)

ประธานองค์การเผยแผ่ วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประวัติ
พระพุทธวรญาณ (มงคล วิโรจโน)
เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

****

ชาติกาล

พระพุทธวรญาณ อายุ ๘๖ ปี พรรษา ๖๕ นามเดิม **มงคล** ฉายา **วิโรจโน** นามสกุล **ศิริกานนท์** บิดา **นายอิ่ม ศิริกานนท์** มารดา **นางกลับ ศิริกานนท์** เกิดเมื่อวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๔ ตรงกับวันพุธ ขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๔ ปีกุน ณ บ้านเลขที่ ๒๗ หมู่ที่ ๔ ตำบลบางแคเหนือ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

การศึกษา

พ.ศ. ๒๔๖๙ จบการศึกษาชั้นประถมปีที่ ๔ โรงเรียนถาวรานุกูล จังหวัดสมุทรสงคราม ต่อมาได้มาอาศัยอยู่กับ **คุณตาทรัพย์ เล็กสุวรรณ** ซึ่งอุปสมบทอยู่ที่วัด

บางเกาะ เทพศักดิ์ ตำบลปากน้ำ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทร-สงคราม ได้ศึกษาอักษรขอม พระปฐมสมโพธิกถา และทศชาติ

พ.ศ. ๒๔๗๐ ได้บรรพชาเป็นสามเณร ณ วัดบางเกาะเทพศักดิ์ โดยมี**พระอาจารย์ทรัพย์**

เป็นพระอุปัชฌาย์ และเริ่มศึกษาพระธรรมวินัยและฝึกหัดเทศน์

พ.ศ. ๒๔๗๑ สอบได้นักธรรมชั้นตรี สำนักเรียนประยุรวงศาวาส และในปีนี้ท่านได้มาอยู่ที่วัดประยุรวงศาวาส และฝึกหัดเทศน์กับพระนักเทศน์ที่มีชื่อเสียงโด่งดังหลายรูป เช่น **พระธรรมไตรโลกาจารย์ พระธรรมภาณพิลาส พระราชเวที**

พ.ศ. ๒๔๗๒ สอบได้นักธรรมชั้นโท สำนักเรียนวัดประยุรวงศาวาส

พ.ศ. ๒๔๗๓ สอบได้เปรียญธรรม ๓ ประโยค สำนักเรียนวัดประยุรวงศาวาส

พ.ศ. ๒๔๗๔ สอบได้เปรียญธรรม ๔ ประโยค สำนักเรียนวัดประยุรวงศาวาส

พ.ศ. ๒๔๗๕ อุปสมบทเป็นพระภิกษุเมื่อวันที่๖ กรกฎาคม ณ วัดประยุรวงศาวาส โดยมี**พระธรรมไตรโลกาจารย์ (อยู่ อุตฺตรภทฺโท ป.ธ. ๘)** เจ้าอาวาส เป็นพระอุปัชฌาย์ **พระธรรมภาณพิลาส (เพิ่ม ปุญฺญวฑฺโน ป.ธ. ๙)** เป็นพระกรรมวาจาจารย์ และ**พระปิฎกโกศล (พร ธีรภทฺโท ป.ธ. ๖)** เป็นพระอนุสาวนาจารย์ โดยมี**พระสุจริตสุดา (เปรื่อง สุจริตกุล)** พระสนมเอกในรัชกาลที่ ๖ เป็นโยมเจ้าภาพอุปถัมภ์การอุปสมบท

พ.ศ. ๒๔๗๖ สอบได้เปรียญธรรม ๕ ประโยค

สำนักเรียนวัดประยุรวงศาวาส และฝึกหัดเทศน์มหาชาติกัณฑ์วนปเวศน์กับ**พระเขมสุตาจารย์** และฝึกหัดสวดพระอภิธัมมัตถสังคหะจากท่าน**พระมหาอรรถ - รณรื่น**

ลำดับสมณศักดิ์

พ.ศ. ๒๔๙๖ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ที่ **พระธรรมภาณโกศล**

พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นราช ที่ **พระราชปัญญาสุธี**

พ.ศ. ๒๕๑๕ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นเทพ ที่ **พระเทพประสิทธิคุณ**

พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นธรรม ที่ **พระธรรมวิสุทธาจารย์**

พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดสถาปนาสมณศักดิ์ขึ้นเป็นพระราชาคณะเจ้าคณะรอง ชั้นหิรัณยบัฏ ที่ **พระพุทธวรญาณ ไพศาลวิสุทธินายกธรรมสาธกปสาทกร บวรสีลาจารนิวิฐ วิสิฐธรรมาลงกรณ์ มหาคณิสสร บวรสังฆารามคามวาสี**

ปริญญากิตติมศักดิ์

พ.ศ. ๒๕๓๖ ได้รับปริญญาพุทธศาสตร-ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาครุศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้รับปริญญาครุศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

งานด้านการบริหารและด้านการปกครอง

พ.ศ. ๒๔๗๗ ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะ ๗ วัดประยุรวงศาวาส

พ.ศ. ๒๔๙๕ ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดประยุรวงศาวาส

พ.ศ. ๒๕๐๐ ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้รักษาการเจ้าอาวาสพระอารามหลวง

พ.ศ. ๒๕๐๑ ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส

พ.ศ. ๒๕๐๑ ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าสำนักเรียนวัดประยุรวงศาวาส

พ.ศ. ๒๕๐๑ ได้รับการแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์

พ.ศ. ๒๕๐๖ ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะตำบลวัดกัลยาณ์

พ.ศ. ๒๕๑๖ ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะภาค ๑๕ ปกครองคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดราชบุรี จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดสมุทรสงคราม และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ วาระละ ๔ ปี ดำรงตำแหน่งนี้อยู่ ๔ วาระต่อเนื่องถึง พ.ศ. ๒๕๓๒ รวมทั้งสิ้น ๑๖ ปี

การบริหารและการปกครองภายในวัด

การบริหารภายในวัดประยุรวงศาวาส แต่เดิมเป็นการปกครองแบบสามัคคีธรรม คือ ช่วยกันคิดช่วยกันทำเป็นส่วนรวม ไม่ได้แบ่งแยกเป็นหน้าที่หรือเป็นแผนกโดยเฉพาะในส่วนกลางแบ่งการบริหารเป็นคณะมีรวมทั้งสิ้น ๑๓ คณะ มีเจ้าคณะและผู้ช่วยเป็นผู้บริหารควบคุมดูแลภายในคณะและทุกคณะขึ้นตรงต่อเจ้าอาวาส แต่เมื่อวัดมีกิจการอื่น ๆ ซึ่งเป็นกิจส่วนรวมของวัดก็เป็นหน้าที่ของทุกท่านภายในวัด จะต้องร่วมกันจัดทำให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยพร้อมเพรียงกัน

ต่อมาภารกิจในส่วนการบริหารกิจการภายในวัดได้ขยายกว้างมากยิ่งขึ้นตามความเจริญของวัดอาทิ ในด้านการปกครอง การศึกษา การเผยแผ่ และการปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัด การบริหารแบบเดิมทีเคยทำย่อมจะไม่ทันต่อเหตุการณ์ และเป็นผลดีสมตามความมุ่งหมาย

ดังนั้น เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๙ ท่านเจ้าคุณ**พระธรรมปหังษนาจารย์** เจ้าอาวาสจึงได้เรียกประชุม พระเถรานุเถระซึ่งครั้งนั้น**พระพุทธวรญาณ** ดำรงตำแหน่งเป็น

เจ้าคณะ ๗ ได้ร่วมปรึกษาหารือวางแผนแนวทางการบริหารภายในวัดให้รัดกุมเหมาะสมและทันต่อเหตุการณ์ ที่ประชุมจึงได้ลงมติให้จัดตั้ง คณะกรรมการบริหารและกรรมการก่อสร้างปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุขึ้นเป็นการภายใน โดยให้มีแนวการบริหารสอดคล้องต้องกันตาม พ.ร.บ.ปก–ครองคณะสงฆ์พุทธศักราช ๒๔๘๔

ปัจจุบันการจัดการบริหารภายในวัดประยุรวงศา–วาส โดยมี**พระพุทธวรญาณ**เป็นเจ้าอาวาสได้จัดระเบียบให้รัดกุมและทันสมัยยิ่งขึ้น และยังคงดำเนินการบริหารให้สอดคล้องกับ พ.ร.บ.ปกครอง คณะสงฆ์พุทธศักราช ๒๔๘๔ โดยได้จัดแบ่งแยกการบริหารเป็น ๔ องค์การ คือ

๑. **องค์การปกครอง** มีหน้าที่ควบคุมดูแลกิจการภายในวัด และดำเนินการปกครองภายในวัดให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย โดยมี**พระครูวิบูลกิจจาทร (เลื่อน ถาวรธมฺโม)** เป็นประธาน

๒. **องค์การศึกษา** มีหน้าที่จัดการศึกษาอบรมภายในวัดให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น โดยมี**พระศรีสุทธิดิลก (วิชิต อิสฺสโร ป.ธ. ๙)** เป็นประธาน มี**พระราชวรมุนี**

(ประยูร ธมฺมจิตฺโต ป.ธ. ๙, Ph.D.) และ**พระครูอุดมธรรมวาที (สำราญ อคฺควโร ป.ธ. ๔)** เป็นรองประธาน

๓. **องค์การเผยแผ่** มีหน้าที่ดำเนินการเผยแผ่พระธรรมให้แพร่หลาย ให้เป็นที่สนใจของประชาชนยิ่งขึ้น ทั้งจัดการฝึกหัดวิธีการเทศนาที่ถูกต้องแก่พระภิกษุสามเณรทั่วไปทั้งภายในวัดและนอกวัดโดยมี**พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต ป.ธ.๙, Ph.D.)** เป็นประธาน มี**พระพิจิตรธรรมพาที (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน)** เป็นรองประธาน

๔. **องค์การสาธารณูปการ** มีหน้าที่ควบคุมดูแลการก่อสร้างและปฏิสังขรณ์ปฏิสังขรณ์แซมถาวรวัตถุภายในวัดให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย โดยมี**พระครูวิบูลกิจจาทร (เลื่อน ถาวรธมฺโม)** เป็นประธาน

ประธานองค์การทั้ง ๔ มีหน้าที่ควบคุมดำเนินการบริหารงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ขององค์การ แต่จะดำเนินงานประการใด ต้องได้รับความเห็นชอบจากการปกครองก่อนเสมอ

งานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

พระพุทธวรญาณ เมื่ออายุ ๑๕ ปี ขณะนั้นเป็นสามเณรได้อาศัยอยู่กับคุณตา ซึ่งเป็นพระอุปัชฌาย์เป็นระยะเวลา ๒ ปี คุณตาเป็นพระที่เคร่งครัดในพระธรรมวินัยมาก ชอบอยู่ตามป่าช้า ฉันอาหารมื้อเดียว อาหารสำรวมอยู่ในบาตร ในกุฏิไม่มีสมบัติอะไรมีแต่พระพุทธรูปและหนังสือใบลานเป็นตัวขอมทั้งหมด ระยะนี้เองท่านได้ศึกษาค้นคว้า หัดอ่านหนังสือขอม พออ่านได้แล้วก็จะต้องอ่านให้คุณตาฟังเป็นประจำประกอบกับในบริเวณหน้าวัดมีกุฏิชีตั้งอยู่ มีแม่ชีอยู่ ๗-๘ คน หัวหน้าแม่ชีชื่อพ่วง ที่กุฏินี้มีการเทศน์เป็นประจำทุกวันพระ และในระหว่างเข้าพรรษาจะมีเทศน์ทุกคืนและ ณ ที่แห่งนี้จึงเป็นแหล่งฝึกหัดเทศน์แห่งแรก

ส่วนสถานที่ฝึกแหล่งที่สอง คือที่วัดประยุรวงศาวาสซึ่งมีพระนักเทศน์ที่มีชื่อเสียงโด่งดังหลายรูป อยู่เรียกว่าเป็นดงนักเทศน์ ขณะนั้นท่านมีอายุ ๑๖ ปี ได้ฝึกหัดเทศน์กับพระนักเทศน์ คือ **พระธรรมไตรโลกาจารย์** เป็นพระนักเทศน์ชั้นเอก มีความสามารถด้านปฏิภาณโวหารเป็นเยี่ยม อีกท่านคือ**พระ ธรรมภาณพิลาส** เป็น

พระธรรมกถึก มีชื่อเสียงโด่งดังในลีลาการเทศน์ที่สละสลวย การใช้ภาษากลมกลืน และสัมผัสฟังแล้วไพเราะยิ่งทั้งยังได้ฝึกเทศน์กับพระนักเทศน์ต่างวัดอีก ๓ รูปคือ**พระครูพิทักษ์วิหารกิจ** วัดราชนัดดาราม **พระมหาน้อย ฝากมิตร** วัดเลา บางขุนเทียนและ**พระครูโวทานธรรมาจารย์** วัดดาวดึงษ์ จากการที่ได้ฝึกหัดอย่างจริงจังสม่ำเสมอประกอบกับความมีพรสวรรค์เฉพาะตัว ทำให้ท่านเป็นพระนักเทศน์ที่ได้รับยกย่องและสรรเสริญจากประชาชนเป็นจำนวนมาก ดังจะเห็นได้จากบทบาททางด้าน ต่างๆ ดังต่อไปนี้

๑. ด้านการแสดงพระธรรมเทศนาทางสถานีวิทยุและโทรทัศน์

๑๐ พ.ค. ๒๔๗๗ แสดงพระธรรมเทศนาทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

๓๐ พ.ค. ๒๕๐๒ แสดงพระธรรมเทศนาทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เรื่อง **ฆ่าความโกรธ**

๘ ม.ค. ๒๕๐๔	แสดงพระธรรมเทศนา ทางสถานีวิทยุศึกษา เรื่อง **ทางแห่งความสำเร็จ**
๑๗ ก.ย. ๒๕๐๔	แสดงพระธรรมเทศนา ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เรื่อง **ยอดรัก**
๒๗ ส.ค. ๒๕๐๕	แสดงพระธรรมเทศนา ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เรื่อง **การครองเรือน**
๘ เม.ย. ๒๕๐๖	แสดงพระธรรมเทศนา ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง ๔ เรื่อง **อุบายแก้จน**
๑๖ พ.ย. ๒๕๐๖	แสดงพระธรรมเทศนา ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เรื่อง **สารธรรม**

๒๖ ก.ค. ๒๕๐๗ แสดงพระธรรมเทศนา
ทางสถานีวิทยุศึกษา
เรื่อง **การเสียสละ**

๓๑ ส.ค. ๒๕๐๗ แสดงพระธรรมเทศนา
ทางสถานีวิทยุกระจาย
เสียงแห่งประเทศไทย
เรื่อง **โลกธรรม**

๒๖ มี.ค. ๒๕๑๐ แสดงพระธรรมเทศนา
ทางสถานีวิทยุศึกษา
เรื่อง **ชนะความเท็จด้วยความจริง**

๓๐ มิ.ย. ๒๕๑๑ แสดงพระธรรมเทศนา
ทางสถานีวิทยุศึกษา
เรื่อง **การงานที่ไม่มีโทษ**

๔ พ.ค. ๒๕๑๓ แสดงพระธรรมเทศนา
ทางสถานีวิทยุกระจาย
เสียงแห่งประเทศไทย
เรื่อง **ความกตัญญู**

๑๐ พ.ย. ๒๕๒๐ แสดงพระธรรมเทศนา
ทางสถานีวิทยุกระจาย

เสียงแห่งประเทศไทย
เรื่อง **สามหนี้**

๒๙ พ.ย. ๒๕๒๑ แสดงพระธรรมเทศนา
ทางสถานีวิทยุกระจาย
เสียงแห่งประเทศไทย
เรื่อง **ความอดทน**

๒๐ ม.ค. ๒๕๒๔ แสดงพระธรรมเทศนา
ทางสถานีวิทยุกระจาย
เสียงแห่งประผเทศไทย
เรื่อง **การฟังธรรม**

๒๓ พ.ค. ๒๕๓๑ แสดงพระธรรมเทศนา
ทางสถานีวิทยุกระจาย
เสียงแห่งประเทศไทย
เรื่อง **สามเรื่องที่ควรละ**

๒๘ เม.ย. ๒๕๓๒ แสดงพระธรรมเทศนา
ทางสถานีวิทยุกระจาย
เสียงแห่งประเทศไทย
เรื่อง **ประวัติองคุลิมาลเถระ**

ฯลฯ

๒. การเผยแพร่ธรรมะด้วยสิ่งพิมพ์

จากการแสดงพระธรรมเทศนาที่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย และสถานีโทรทัศน์ มาโดยตลอดตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๗ จนถึงปัจจุบัน เป็นการแสดงพระธรรมเทศนาที่มุ่งอบรมสั่งสอน พระพุทธศาสนิกชนให้มีความรู้ความสามารถมีกำลังใจในการดำรงชีพและแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ท่านมีความสามารถและชาญฉลาดในการนำหลักธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาประยุกต์ให้เข้ากับเหตุการณ์ปัจจุบันและเทศน์ได้ไพเราะนุ่มนวลน่าฟัง จนได้ชื่อว่าเป็นพระนักเทศน์ที่ใฝ่ศึกษาหาความรู้อยู่ตลอดเวลา และจากผลงานการแสดงพระธรรมเทศนาทุก ๆครั้งที่ปรากฏต่อสาธารณชนจะมีบรรดาผู้ที่สนใจฟังธรรมโทรศัพท์และเขียนจดหมายมาชมเชยมากมายหลายฉบับ บางท่านเห็นประโยชน์ในเนื้อหาสาระได้ขออนุญาตนำมาพิมพ์เผยแพร่ซึ่งท่านก็ได้นำมาเรียบเรียงใหม่และจัดพิมพ์จำนวนหลายสิบชุด รวมหลายแสนเล่ม

๓. โครงการฝึกอบรมวิชาการเทศนา

โครงการฝึกอบรมวิชาการเทศนานี้ เริ่มจัดขึ้นในพ.ศ. ๒๕๒๑ โดย**พระพุทธวรญาณ** เป็นผู้อำนวยการ

ท่านได้มอบหมายให้องค์การเผยแผ่ วัดประยุรวงศาวาส ซึ่งมี**พระครูพิศาลธรรมโกศล "หลวงตา-แพรเยื่อไม้"** เป็นประธานในขณะนั้นเป็นหน่วยงานรับผิดชอบดำเนินการจัดโครงการติดต่อ กันมาหลายรุ่น

ในพ.ศ. ๒๕๔๐ องค์การเผยแผ่ วัดประยุรวงศาวาส ซึ่งมี**พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)** เป็นประธานในปัจจุบัน ได้จัดทำโครงการฝึกอบรมหลักสูตรวิชาการเทศนา แก่บรรดาพระภิกษุสามเณรผู้สนใจทั่วไปในช่วงเทศกาลเข้าพรรษาระหว่างวันที่ ๑๑ สิงหาคม ถึง ๑๕ ตุลาคม ๒๕๔๐ มีวัตถุประสงค์หลักคือ

๑. เพื่อปลุกสำนึกให้พระภิกษุสามเณรมีความกระตือรือร้น และเห็นคุณค่าในการเผยแผ่

๒. เพื่อผลิตบุคลากรด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้มีปริมาณและคุณภาพมากยิ่งขึ้น

๓. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีโอกาสเรียนรู้ศิลปะ เทคนิค และวิธีการเทศนาอย่างถูกต้องจากวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ

ในการฝึกอบรมครั้งนี้ทางคณะกรรมการได้กำหนดหลักสูตรการฝึกอบรมแยกเป็น ๓ ส่วน คือ

๑. การพัฒนานักเทศน์ ประกอบด้วยเรื่อง "ปลุกใจนักเทศน์" "เตรียมตัวให้พร้อม" "จรรยานักเทศน์" "จุดเด่นของนักเทศน์"

๒. กลยุทธการเทศน์ ประกอบด้วยเรื่อง "วิธีพูดชนะใจคน" "วิธีสร้างอารมณ์ขัน" "ปฏิภาณกับการเทศน์" และ

๓. เนื้อหาการเทศน์ ประกอบด้วยเรื่อง "การตีความพุทธศาสนสุภาษิต" "ค้นคว้าธรรมในพระไตรปิฎก" "นิทานกับการเทศน์"

การฝึกอบรมแต่ละครั้งได้เชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ มาบรรยายเชิงวิชาการและนำฝึกภาคปฏิบัติ

การจัดฝึกอบรมหลักสูตรวิชาการเทศนาครั้งนี้ มีพระภิกษุสามเณรจากวัดต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานครและเขตปริมณฑลจำนวน ๙๐ วัด ให้ความสนใจเข้ารับการฝึกอบรม ดังนี้ คือ :-

๑. ผู้สมัครเข้ารับการฝึกอบรม จำนวน ๓๑๔ รูป

๒. ผู้มาสังเกตการและร่วมฟังบรรยายทางวิชาการ จำนวน ๔๕ รูป

รวมผู้เข้ารับการฝึกอบรม และร่วมฟังบรร-
ยายทั้งสิ้น จำนวน ๓๕๙ รูป
มีผู้จบการอบรมเข้ารับวุฒิบัตร จำนวน
๒๒๙ รูป

๔. โรงเรียนส่งเสริมพระพุทธศาสนา

โรงเรียนส่งเสริมพระพุทธศาสนาจัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ เพื่อใช้เป็นสถานที่ศึกษาของบรรดาพระภิกษุสามเณรและเยาวชนทั่วไปโดยเปิดให้มีการสอน ๒ แผนกดังนี้คือการศึกษาแผนกพระปริยัติธรรมและโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

๔.๑. การศึกษาแผนกพระปริยัติธรรม เปิดให้มีการเรียนสอนทั้งแผนกนักธรรมและแผนกบาลี ในส่วนการศึกษาแผนกนักธรรม เปิดสอนตั้งแต่ชั้นนักธรรมชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก ในส่วนการศึกษาแผนกบาลี เปิดสอนตั้งแต่ชั้นบาลีไวยากรณ์-ประโยค ป.ธ. ๗

การเปิดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมของวัดประยุรวงศาวาสนี้ เป็นที่สนใจของบรรดาพระภิกษุสามเณรทั้งในวัดและต่างวัด ในแต่ละปีมีพระภิกษุสาม-

เณรสอบได้เป็นจำนวนมาก นับว่าเป็นสำนักเรียนที่มีชื่อเสียงมากสำนักเรียนหนึ่ง

ในปีการศึกษา ๒๕๓๘ สำนักเรียนวัดประยุรวงศาวาสมีพระภิกษุสามเณรสอบได้เปรียญเอก ตั้งแต่ประโยค ป.ธ.๗–๙ ได้เป็นจำนวนมาก ติดอันดับ ๑ ใน ๕ ของประเทศ สำหรับสถิติ ที่สำนักเรียนวัดประยุรวงศาวาสส่งผู้เข้าสอบ นักธรรม–บาลี สนามหลวงใน พ.ศ. ๒๕๒๙-๒๕๓๙ มีผลการสอบดังนี้

ตารางที่ ๑ แสดงสถิติผู้เข้าสอบนักธรรม-บาลี สนามหลวง และสถิติผู้สอบได้ สำนักเรียนวัดประยุรวงศาวาส ปีการศึกษา ๒๕๒๙-๒๕๓๙

พุทธศักราช	แผนกนักธรรม จำนวนผู้เข้าสอบ	แผนกนักธรรม จำนวนผู้สอบได้	แผนกนักธรรม ร้อยละ	แผนกบาลี จำนวนผู้เข้าสอบ	แผนกบาลี จำนวนผู้สอบได้	แผนกบาลี ร้อยละ
๒๕๒๙	๖๒	๔๒	๖๗.๗๔	๖๒	๗	๑๑.๒๙
๒๕๓๐	๙๒	๕๔	๕๘.๖๙	๖๙	๑๕	๒๑.๗๓
๒๕๓๑	๙๐	๔๕	๕๐.๐๐	๘๐	๑๘	๒๒.๕๐
๒๕๓๒	๗๕	๓๓	๔๔.๐๐	๗๑	๑๘	๒๕.๓๕
๒๕๓๓	๗๙	๒๕	๓๑.๖๔	๖๒	๑๑	๑๗.๗๕
๒๕๓๔	๖๓	๒๗	๔๒.๘๕	๕๒	๑๕	๒๘.๘๔
๒๕๓๕	๕๒	๓๓	๖๓.๔๖	๔๒	๑๗	๔๐.๔๗
๒๕๓๖	๖๙	๓๕	๕๐.๗๒	๗๔	๑๙	๒๕.๖๗
๒๕๓๗	๒๕	๑๐	๔๐.๐๐	๗๔	๒๐	๒๗.๐๒
๒๕๓๘	๓๑	๑๖	๕๑.๖๑	๗๙	๒๐	๒๕.๓๑
๒๕๓๙	๔๕	๒๒	๔๘.๘๘	๖๙	๒๐	๒๘.๙๘

ตารางที่ ๒ แสดงรายนามพระภิกษุและสามเณรที่สอบเปรียญธรรม ๙ ประโยค ได้
สำนักเรียนวัดประยุรวงศาวาส ปีการศึกษา ๒๔๗๒-๒๕๓๙

อันดับ	ชื่อ	ฉายา	นามสกุล	คณะ	ปีที่สอบได้
๑.	พระมหาเพิ่ม	ปุญฺญวฑฺฒโน	เกตุจรูญ	คณะ ๔	๒๔๗๒
๒.	พระมหาทับ	ติสฺสโร	วรกัณฑ์	คณะ ๑๑	๒๔๗๗
๓.	พระมหาบุนนาค	ชินวํโส	จูงงาม	คณะ ๘	๒๔๙๖
๔.	พระมหาประเทือง	ฐานิสฺสโร	ไตรทิพย์	คณะ ๑๒	๒๔๙๗
๕.	พระมหาอำไพ	อุตฺตโม	วิจิตรเวชการ	คณะ ๑๑	๒๔๙๘
๖.	พระมหาพิศิษฐ์	สุจิตฺโต	จงใจรักษ์	คณะ ๙	๒๕๐๐
๗.	พระมหาเร่ง	อุณฺสิริ	อุณศิริ	คณะ ๘	๒๕๐๖
๘.	พระมหาถวิล	ปญฺญาธโร	อิ่มใจพงษ์	คณะ ๘	๒๕๐๙
๙.	พระมหาพูลชัย	ปญฺญาธโร	บุญปก	คณะ ๓	๒๕๑๔
๑๐.	สามเณรประยูร	–	มีฤกษ์	คณะ ๙	๒๕๑๙
๑๑.	พระมหาวิชิต	อิสฺสโร	วิจิตรบรรจง	คณะ ๑๑	๒๕๒๓
๑๒.	พระมหาเฉลียว	เปสโร	ชูเตชะ	คณะ ๙	๒๕๒๖
๑๓.	สามเณรวิชัย	–	ใจมุ่ง	คณะ ๑	๒๕๒๖
๑๔.	สามเณรสมหวัง	–	แก้วสุฟอง	คณะ ๖	๒๕๓๐
๑๕.	สามเณรผดุง	–	แปงการิยา	คณะ ๘	๒๕๓๔
๑๖.	พระมหาศฤงคาร	สุเมธาวี	เมทา	คณะ ๘	๒๕๓๘
๑๗.	สามเณรสมเจตน์	–	ผิวทองงาม	คณะ ๘	๒๕๓๘
๑๘.	สามเณรประสูติ	–	เรียงเรียบ	คณะ ๘	๒๕๓๙
๑๙.	สามเณรสัญญา	–	โปร่งใจ	คณะ ๘	๒๕๓๙

ตารางที่ ๓ แสดงรายนามสามเณรที่สอบเปรียญธรรม ๙ ประโยคได้
สำนักเรียนวัดประยุรวงศาวาส

อันดับ	ชื่อ	นามสกุล	ปีที่สอบได้
๑.	สามเณรประยูร	มีฤกษ์	๒๕๑๙
๒.	สามเณรวิชัย	ใจมุ่ง	๒๕๒๖
๓.	สามเณรสมหวัง	แก้วสุฟอง	๒๕๓๐
๔.	สามเณรผดุง	แปงการิยา	๒๕๓๘
๕.	สามเณรสมเจตน์	ผิวทองงาม	๒๕๓๘
๖.	สามเณรประสูติ	เรียงเรียบ	๒๕๓๙
๗.	สามเณรสัญญา	โปร่งใจ	๒๕๓๙

จากผลการสอบของพระภิกษุและสามเณรดังกล่าวมาแล้วนั้น แสดงให้เห็นว่าสำนักเรียนวัดประยุรวงศาวาส ซึ่งมี**พระพุทธวรญาณ** เป็นเจ้าสำนักเรียน ได้ผลิตบุคลากรทางพระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างยิ่ง

๔.๒ **โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์** วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร หรือมีชื่อย่อว่า **พอ.ป.** ได้เปิดทำการสอน เมื่อปีการศึกษา ๒๕๑๖ ถึงปัจจุบัน เป็นเวลา ๒๕ ปี โดยมี**พระพุทธวรญาณ** เป็นเจ้าสำนักเรียน **พระศรีวิสุทธิดิลก (วิชิต อิสฺสโร ป.ธ.๙)** เป็นผู้อำนวยการ **พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต ป.ธ.๙, Ph.D)** และ**พระครูอุดมธรรมวาที (สำราญ อคฺคโร ป.ธ.๔)**เป็นรองผู้อำนวยการ โดยมีวัตถุประสงค์และระเบียบการดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้เด็กและเยาวชนเกิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนา

๒. เพื่อให้เด็กและเยาวชนดำรงตนโดยถูกต้องในสังคม

๓. เพื่อให้เด็กและเยาวชนรู้ถึงสภาพของชีวิตในสังคม

๔. เพื่อให้เด็กและเยาวชนรู้จักรับผิดชอบต่อตนเอง

๕. เพื่อให้เด็กและเยาวชนรู้จักประเพณีที่ดีงามของชาติไทย

การรับสมัครนักเรียน

รับสมัครนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ชั้น ประถมปีที่ ๓ – มัธยมศึกษาปีที่ ๖ โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น ๓ ระดับ ดังนี้

๑. ชั้นต้น รับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓–๖ โดยแบ่งออกเป็น ๔ ระดับ ดังนี้

๑.๑ ชั้นต้นพิเศษ รับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓

๑.๒ ชั้นต้น ๑ รับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔

๑.๓ ชั้นต้น ๒ รับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

๑.๔ ชั้นต้น ๓ รับนักเรียนชั้นประถม

ศึกษาปีที่ ๖

๒. ชั้นกลาง รับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น แบ่งออกเป็น ๓ ระดับดังนี้

๒.๑ ชั้นกลาง ๑ รับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

๒.๒ ชั้นกลาง ๒ รับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

๒.๓ ชั้นกลาง ๓ รับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

๓. ชั้นสูง รับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย แบ่งออกเป็น ๓ ระดับดังนี้

๓.๑ ชั้นสูง ๑ รับนักเรียนชั้นมัธยยมศึกษาปีที่ ๔

๓.๒ ชั้นสูง ๒ รับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕

๓.๓ ชั้นสูง ๓ รับนักเรียนชั้นมัธยยมศึกษาปีที่ ๖

การแต่งกาย

๑. นักเรียนชายแต่งชุดสีขาวล้วนรองเท้าสีขาวหรือสีน้ำตาล ติดเข็มสัญลักษณ์ของโรงเรียน

นักเรีนชั้นต้นติดหูกระต่าย

๒. นักเรียนหญิงใส่กระโปรงสีฟ้า สวมเสื้อสีขาว ติดเข็มสัญลักษณ์ของโรงเรียนนักเรียน

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓-๖ ติดหูกระต่ายสีฟ้า ส่วนนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ ผูกคอ ซองสีฟ้า

หลักสูตร

สำหรับการเรียนการสอนได้เปิดการเรียนการสอนรวม ๔ วิชา คือ

๑. **วิชาหลักการดำเนินชีวิต** ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ รวมทั้งจริยธรรมในศาสนาต่างๆ และปรัชญาพุทธศาสนา ปรัชญาในศาสนาอื่นๆ

๒. **วิชาพุทธประวัติและประวัติพระพุทธศาสนา** ศึกษาเรื่องพุทธจริยาและหลักธรรมของพระพุทธศาสนา

๓. **วิชาพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษ** ศึกษาพุทธประวัติในภาคภาษาอังกฤษ ศึกษาเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรม และเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในภาคภาษาอังกฤษ

๔. **วิชาศาสนาพิธีและขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมไทย** เพื่อให้รู้และเข้าใจเกี่ยวกับพิธีทางศาสนาประเพณีไทย และระเบียบข้อปฏิบัติที่ดีงามในสังคม

นอกจากนี้ยังเปิดสอนวิชาเสริมพิเศษ เช่น นาฏศิลป์ วาทศิลป์ คอมพิวเตอร์ ดนตรีไทย และกีฬาต่าง ๆ เป็นต้น

กิจกรรมและผลงานนักเรียน

คณะกรรมการบริหารงานโรงเรียน ได้จัดการรวมกลุ่มนักเรียนพร้อมทั้งสนับสนุนส่งเสริมกระบวนการอยู่ร่วมกันตามระบอบประชาธิปไตย โดยให้มีการเลือกตั้งประธาน รองประธานและคณะกรรมการนักเรียนดำเนินการจัดกิจกรรมของนักเรียน เพื่อช่วยเหลือพระอาจารย์ในด้านเรียนการสอนและการบริหาร โดยคณะกรรมการนักเรียนนี้อยู่ภายใต้การแนะนำ และการดูแลของพระอาจารย์ทุกรูป

การวัดและประเมินผล

เมื่อนักเรียนเรียนครบตามหลักสูตรแล้ว ทางโรงเรียนจะจัดให้มีการวัดผลการเรียน ๒ ครั้ง คือกลาง

ภาคประมาณกลางเดือนกันยายน และปลายภาคประมาณต้นเดือนกุมภาพันธ์ เมื่อวัดผลแล้วทางโรงเรียนจะส่งผลไปยังผู้ปกครอง อนึ่งการวัดผลจะวัดจากพฤติกรรมเป็นหลัก

การจัดงานมอบประกาศนียบัตร

ทางโรงเรียนได้กำหนดการมอบประกาศนียบัตรให้นักเรียนที่ศึกษาจบหลักสูตรในแต่ละระดับ โดยจัดงาน ๒ ปี ต่อครั้ง และนักเรียนที่มีสิทธิ์รับประกาศนียบัตรจะต้องเป็นนักเรียนที่จบหลักสูตรการเรียนชั้นต้น ๑ (ป. ๔) ชั้นต้น ๓ (ป. ๖) ชั้นกลาง ๓ (ป. ๓) และชั้นสูง ๓ (ม. ๖)

จากการเปิดการเรียนการสอนมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๖ จนถึงปัจจุบัน ปรากฏว่าโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดประยุรวงศาวาส เป็นที่นิยมของนักเรียนและผู้ปกครองอย่างยิ่ง เพราะใน แต่ละปีจะมีนักเรียนสนใจเข้าศึกษาจำนวนมาก นับว่าเป็นสถานศึกษาที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีคุณค่าแก่สังคม และประเทศชาติอย่างยิ่ง

ตารางแสดงจำนวนนักเรียนและพระอาจารย์โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ปีการศึกษา ๒๕๑๖-๒๕๓๘

ปีการศึกษา	ชาย	หญิง	รวม	พระอาจารย์
๒๕๑๖	๑๓๘	๑๐๙	๒๔๗	๒๐
๒๕๑๗	๒๑๐	๒๘๖	๔๖๙	๒๔
๒๕๑๘	๑๕๑	๒๐๕	๓๕๖	๓๐
๒๕๑๙	๑๘๔	๑๗๔	๓๕๘	๓๐
๒๕๒๐	๑๔๗	๑๗๘	๓๒๕	๓๐
๒๕๒๑	๑๔๕	๑๕๒	๒๙๖	๓๐
๒๕๒๒	๑๒๘	๑๒๙	๒๕๗	๓๐
๒๕๒๓	๑๕๐	๑๖๗	๓๑๗	๓๐
๒๕๒๔	๒๒๔	๒๒๒	๔๔๖	๓๐
๒๕๒๕	๒๙๔	๑๗๔	๔๖๘	๓๐
๒๕๒๖	๑๗๑	๑๕๕	๓๒๖	๓๐
๒๕๒๗	๒๔๒	๒๕๘	๕๐๐	๓๒
๒๕๒๘	๓๑๑	๒๙๓	๖๐๔	๓๔
๒๕๒๙	๒๖๓	๓๑๗	๕๘๐	๓๖
๒๕๓๐	๓๓๓	๓๑๖	๖๔๙	๓๙
๒๕๓๑	๒๒๘	๒๒๓	๔๕๑	๓๕
๒๕๓๒	๑๗๗	๑๗๘	๓๕๕	๓๒
๒๕๓๓	๒๓๖	๒๑๕	๔๕๑	๓๒
๒๕๓๔	๙๘	๑๒๗	๒๒๕	๓๖
๒๕๓๕	๑๐๙	๑๐๗	๒๑๖	๓๒
๒๕๓๖	๙๘	๑๐๔	๒๐๒	๓๒
๒๕๓๗	๑๕๖	๑๒๒	๒๗๘	๓๐
๒๕๓๘	๘๔	๗๗	๑๖๑	๒๔
๒๕๓๙	๑๒๑	๙๖	๒๑๗	๓๒
๒๕๔๐	๒๑๐	๒๒๕	๔๓๑	๓๓

งานด้านการสอนและการเป็นวิทยากร

พระพุทธวรญาณ มีงานด้านการสอนและการเป็นวิทยากรดังนี้

พ.ศ. ๒๔๗๕ – ปัจจุบัน เป็นครูสอนพระปริยัติธรรม สำนักเรียนวัดประยุรวงศาวาส

พ.ศ. ๒๔๘๒ – ๒๔๙๔ เป็นวิทยากรสภาพระธรรมกถึก บรรยายธรรมอบรมประชาชนตาจังหวัดต่างๆ เช่น จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดราชบุรี จังหวัดชุมพร จังหวัดระนอง จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดบุรีรัมย์ เป็นต้น

พ.ศ. ๒๕๑๖ – ปัจจุบัน เป็นวิทยากรอบรมธรรมแก่ผู้เข้าเรียน และผู้ปกครองโรงเรียนส่งเสริมพระพุทธศาสนา และโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดประยุรวงศาวาส

พ.ศ. ๒๕๑๗ – ปัจจุบัน เป็นวิทยากรถวายความรู้ในการประชุมพระสังฆาธิการส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค

พ.ศ. ๒๕๑๗ – ปัจจุบัน เป็นวิทยากรสำนักเรียนวัดประยุรวงศาวาสและสำนักเรียนวัดอื่น ๆ

พ.ศ. ๒๕๑๗ – ปัจจุบัน เป็นวิทยากรในการอบรมพระอุปัชฌาย์

งานด้านสาธารณูปการ

วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ซึ่งเป็นพระอารามหลวงที่เก่าแก่ สร้างมาเป็นเวลา ๑๗๐ ปี มีเจ้าอาวาสปกครองวัด ๑๓ รูป เจ้าอาวาสรูปปัจจุบันคือ**พระพุทธวรญาณ** ปกครองดูแลวัดตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๑ ในช่วงนี้โบราณสถานและโบราณวัตถุต่าง ๆ ในวัด เริ่มชำรุดทรุดโทรมต้องทำการบูรณะปฏิสังขรณ์ มีรายการดังนี้

๑. การบูรณะปฏิสังขรณ์โบราณสถานและถาวรวัตถุ ซึ่งมีรายการดังนี้

๑.๑ พระประธานและพระอุโบสถวัดประยุรวงศาวาส พระประธานองค์นี้หล่อโดย

สมเด็จ เจ้าพระยาบรมมหาประยุรวงศ์ หน้าตักกว้าง ๑.๙๙ เมตร สูง ๒.๕๙ เมตร สิ้นเงิน ในการบูรณะ ๒๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท เริ่มบูรณะปฏิสังขรณ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๓ จนถึงปัจจุบัน

๑.๒ พระพุทธนาคน้อย และพระวิหารหลวง พระพุทธนาคน้อยองค์นี้ มีประวัติว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงอัญเชิญมาจากจังหวัดสุโขทัย หน้าตักกว้าง ๔.๒๕ เมตร สูง ๕.๗๐ เมตร สำหรับพระวิหารหลวง เริ่มบูรณะปฏิสังขรณ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๓ จนถึงปัจจุบัน สิ้นเงิน ๗,๕๐๐,๐๐๐ บาท

๑.๓ พระบรมธาตุเจดีย์องค์ใหญ่ เป็นเจดีย์ทรงกลมรูปโอคว่ำ ฐานส่วนนอกโดยรอบ ๘๑ วา สูง ๑ เส้น ๑๐ วา ใช้งบในการบูรณะเป็นเงิน ๑,๕๐๐,๐๐๐ บาท

๑.๔ พระเจดีย์ท่านขรัวแก้ว เป็นเจดีย์ที่สมเด็จเจ้าพระยาภานุวงศ์มหาโกษาธิบดีสร้างไว้เป็นที่เคารพสักการะ ได้ทำการบูรณะและปฏิสังขรณ์แซมให้อยู่ในสภาพดีจนถึงปัจจุบัน

๒. การบูรณะปฏิสังขรณ์แซมศาลา กุฏิ และธรรมาสน์ในบริเวณวัดประยุรวงศาวาสมีรายการดังนี้

พ.ศ.	๒๕๐๕	สร้างกุฏิตึกแถว ๒ ชั้น จำนวน ๗ ห้อง
พ.ศ.	๒๕๐๖	สร้างกุฏิเรือนแพ ศาลาศิริพงษ์ ศาลายิงกลิ่นดอกไม้ และศาลาอนุสรณ์ ริมเขาเต่า
พ.ศ.	๒๕๐๗	สร้างศาลาห้าสิบสามรำลึก
พ.ศ.	๒๕๐๘	สร้างศาลาคร้าม สกุลไทย
พ.ศ.	๒๕๑๒	สร้างอาคารเรียนโรงเรียนส่งเสริมพระพุทธศาสนาเป็นเงิน ๑,๖๖๔,๖๕๐ บาท
พ.ศ.	๒๕๑๕	สร้างศาลาภูมมะภูติ
พ.ศ.	๒๕๑๗	ปฏิสังขรณ์พระอุโบสถวัด

ประยุรวงศาวาสส่วนหลังคา

พ.ศ. ๒๕๑๘ ปฏิสังขรณ์วิหารหลวงพ่อพระพุทธนาคน้อย

พ.ศ. ๒๕๑๙ สร้างศาลาฉัตรมนต์เย็น บุนนาค และศาลา ๗

พ.ศ. ๒๕๒๐ สร้างวิหารคต

พ.ศ. ๒๕๒๑ – ปฏิสังขรณ์เจดีย์และพระวิหารหลวงพ่อแก้ว

– สร้างกุฏิสุริยาเป็นเงิน ๗๕๐,๐๐๐ บาท

พ.ศ. ๒๕๒๒ ปฏิสังขรณ์กุฏิคณะ ๑๑ และกุฏิคณะ ๑๒

พ.ศ. ๒๕๒๓ ปฏิสังขรณ์แซมปรับปรุงและดัดแปลงบางส่วนของโรงเรียนทองคร้ามเป็นห้องสมุดประชาชน

พ.ศ. ๒๕๒๕ – ปฏิสังขรณ์ภูเขาเต่า เป็นเงิน ๒,๐๐๐,๐๐๐ บาท

– ปฏิสังขรณ์กุฏิคณะ ๕ และกุฏิคณะ ๑๓

- ปฏิสังขรณ์กุฏิคณะ ๘ เป็นเงิน ๒,๐๐๐,๐๐๐ บาท
- สร้างศาลาท่าน้ำวัดปรกสุธรรมาราม จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นเงิน๓๑๐,๐๐๐ บาท

พ.ศ. ๒๕๓๓ - ปฏิสังขรณ์ศาลาการเปรียญ เป็นเงิน ๘๙๒,๘๖๘ บาท
- สร้างศาลาแนบนิมิต เป็นเงิน ๒,๓๘๑,๙๓๑ บาท
- สร้างศาลาอภินัน รักสัจจะ (ศาลา ๑) เป็นเงิน ๒,๓๐๐,๐๐๐ บาท
- สร้างห้องน้ำโรงเรียนส่งเสริมพระพุทธศาสนา และห้องน้ำศาลา ๔ เป็นเงิน ๖๗๒,๒๐๐ บาท
- สร้างศาลาปฏิบัติธรรม (หอภาวนา สิทธิโชค) เป็นเงิน ๑,๕๐๐,๐๐๐ บาท

- สร้างศาลาปริวัติธรรมในบริเวณภูเขาเต่า เป็นเงิน ๑๔๐,๐๐๐ บาท
- ปฏิสังขรณ์ศาลาสาธรอุปถัมภ์ (ศาลา ๔) เป็นเงิน ๕๒๘,๐๐๐ บาท

พ.ศ. ๒๕๓๔
- บริจาคทรัพย์ ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาทร่วมปฏิสังขรณ์พระอุโบสถ
- สร้างศาลาศิริพงษ์ (ศาลา ๒) เป็นเงิน ๑,๗๐๐,๐๐๐ บาท
- สร้างกุฏิพระประกาศสหกรณ์และคุณหญิง เป็นเงิน ๒,๐๐๐,๐๐๐ บาท
- บูรณะห้องน้ำข้างศาลาการเปรียญ เป็นเงิน ๑๐๐,๐๐๐ บาท
- ปฏิสังขรณ์คณะ ๙ เป็นเงิน ๑,๒๐๐,๐๐๐ บาท

- สร้างกุฏิพระยาอภิบาลราชไมตรี บริเวณคณะ ๓
- สร้างซุ้มประตูวัดประยุรวงศาวาส เป็นเงิน ๗๐๐,๐๐๐ บาท
- ดำเนินการสร้างปฏิสังขรณ์ศาลา ๓ (ศาลาสุภาพ เกตุม่วง) เป็นเงิน ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท

พ.ศ. ๒๕๓๔ ปฏิสังขรณ์ธรรมาสน์บุษบกบนศาลาการเปรียญ ๔๐๐,๐๐๐ บาท

- บริจาคสร้างโรงพยาบาลอัมพวา อำเภออัมพวา จำนวน ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท

พ.ศ. ๒๕๓๕ - บริจาคให้มูลนิธิโรงพยาบาลศิริราช จำนวน ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท

- บริจาคให้โรงพยาบาลกุยบุรี จำนวน ๑๐,๐๐๐ บาท
- บริจาคให้โรงพยาบาลจังหวัดประจวบคีรีขันธ์จำนวน

๑๐,๐๐๐ บาท

พ.ศ. ๒๕๓๖ – สร้างกำแพงรั้ววัดด้านถนนเทศบาลสาย ๑ และหน้าโรงเรียนวัดประยุรวงศาวาส (กทม.) เป็นเงิน ๑,๒๐๐,๐๐๐ บาท

– สร้างซุ้มประตูวัดงานปูนปั้นด้านทิศเหนือ เป็นเงิน ๕๕๙,๐๒๖ บาท

พ.ศ. ๒๕๓๗ สร้างห้องสุขาหลังศาลา ๑ จำนวน ๗ ห้อง เป็นเงิน ๒๕๐,๐๐๐ บาท

พ.ศ. ๒๕๓๘ – สร้างกุฏิประชาสามัคคี คณะ ๒ เป็นเงิน ๑๒๐,๐๐๐ บาท

– ปฏิสังขรณ์กุฏิคณะ ๓ เป็นเงิน ๓๐๐,๐๐๐ บาท

– บูรณะฌาปนสถานจากระบบถ่านเป็นระบบไฟฟ้า เป็นเงิน ๒,๕๐๐,๐๐๐ บาท

- บริจาคให้กับมูลนิธิเปรียญธรรมสมาคม จำนวน ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท

พ.ศ. ๒๕๓๙
- ปฏิสังขรณ์กุฏิคณะ ๑๓ เป็นเงิน ๓,๕๐๐,๐๐๐ บาท
- ปรับปรุงพื้นถนนโดยเทคอนกรีตเสริมเหล็ก และจัดระบบระบายน้ำใหม่ทั้งหมดบริเวณวัด เป็นเงิน ๑,๕๐๐,๐๐๐ บาท
- บริจาคตั้งมูลนิธิวัดบางเกาะเทพศักดิ์ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท
- บริจาคให้โรงพยาบาลสงฆ์ จำนวน ๑๐,๐๐๐ บาท

พ.ศ. ๒๕๔๐
- สร้างกุฏิฉัตรไชยแบบทรงไทยประยุกต์ งานปูนปั้น ๓,๐๐๐,๐๐๐ บาท

- สร้างห้องสุขาเพื่อประชาชนฟังธรรมด้านหลังพระอุโบสถ จำนวน ๔ ห้อง เป็นเงิน ๒๕๐,๐๐๐ บาท
- ปฏิสังขรณ์ตึกศิริพงศ์ คณะ ๒ เป็นเงิน ๕๗๐,๐๐๐ บาท
- สร้างศาลาปิยไพชยนต์ที่ภูเขาเต่า เป็นเงิน ๒๕๐,๐๐๐ บาท
- ปฏิสังขรณ์ศาลาการเปรียญวัดโบสถ์ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นเงิน ๗๐๐,๐๐๐ บาท
- บริจาคสร้างที่ว่าการอำเภออัมพวา เป็นเงิน ๕๐๐,๐๐๐ บาท
- บริจาคสร้างศาลาการเปรียญวัดโบสถ์ ตำบลบางกุ้ง อำเภอบางคณฑี จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นเงิน

๕๐๐,๐๐๐ บาท

- บริจาคตั้งมูลนิธิ "พระธรรมวิสุทธาจารย์" ที่วัดโพธิ์รัตนาราม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เป็นเงิน ๑๐,๐๐๐ บาท
- บริจาคสมทบตั้งมูลนิธิ "พระเทพสุวรรณมุนี" วัดมหาธาตุฯ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี เป็นเงิน ๑๐,๐๐๐ บาท

งานบูรณะปฏิสังขรณ์วัดบางเกาะเทพศักดิ์ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๙-๒๕๔๐

พ.ศ. ๒๕๑๙ สร้างศาลาการเปรียญ วัดบางเกาะเทพศักดิ์ เป็นเงิน ๗๐๐,๐๐๐ บาท

พ.ศ. ๒๕๓๕ ปฏิสังขรณ์อุโบสถวัดบางเกาะเทพศักดิ์ เป็นเงิน ๓,๐๐๐,๐๐๐ บาท

พ.ศ. ๒๕๓๖ สร้างกุฏิสงฆ์จำนวน ๑๐ หลัง เป็นเงิน ๒,๐๐๐,๐๐๐ บาท

พ.ศ. ๒๕๓๗ สร้างหอสวดมนต์และหอฉัน เป็นเงิน ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท

พ.ศ. ๒๕๓๘ สร้างหอระฆัง เป็นเงิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท

พ.ศ. ๒๕๓๙ สร้างกุฏิ ๘๐ ปี รำลึก เป็นเงิน ๑,๗๐๐,๐๐๐ บาท

พ.ศ. ๒๕๔๐ - ปฏิสังขรณ์มณฑปครอบรอยพระพุทธบาทและจิตรกรรมฝาผนัง เป็นเงิน ๑,๘๐๐,๐๐๐ บาท

- สร้างกุฏิคูหาแก้วแบบทรงไทย ๒ ชั้น เป็นเงิน ๔,๐๐๐,๐๐๐ บาท

- สร้างกำแพงรั้วล้อมรอบเขตสังฆาวาส เป็นเงิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท

- สร้างห้องสุขา ๔ หลัง เป็นเงิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท

- ปรับพื้นถมที่และเทคอนกรีตเสริมเหล็กบริเวณวัดเป็นเงิน ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท
- ตั้งมูลนิธิให้แก่วัดบางเกาะเทพศักดิ์เป็นเงิน ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท

งานด้านการพัฒนาชุมชน

พ.ศ. ๒๔๘๐ เป็นกรรมการกองเลขานุการเจ้าคณะอำเภอตลิ่งชัน ดำเนินงานพัฒนาท้องที่ และพัฒนาจิตใจของประชาชนในย่านชุมชน

พ.ศ. ๒๔๘๒-๒๔๙๔ ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นกรรมการ และเป็นผู้บรรยายธรรม อบรมฟื้นฟูจิตใจ เพิ่มขวัญและกำลังใจแก่ประชาชนในย่านภาคกลาง เช่น จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดราชบุรี พัฒนาจิตใจ

ของประชาชนในย่านชุมชน และในย่านจังหวัดภาคใต้ เช่น จังหวัดชุมพร และจังหวัดระนอง เป็นต้น

พ.ศ. ๒๕๒๒ สร้างศาลาริมทางหลวงสายธนบุรี-ปากท่อ ๑ หลัง สำหรับเป็นที่ให้ความร่มเย็นแก่ประชาชนที่สัญจรผ่านไป-มาได้อาศัย เป็นเงิน ๙๐,๐๐๐บาท

พ.ศ. ๒๕๒๘ สร้างศาลาริมทางหลวงสายบ้านโป่ง-ราชบุรี บริเวณทางเข้าศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน เป็นเงิน ๑๐๐,๐๐๐ บาท

พ.ศ. ๒๕๔๐ บริจาคเงินร่วมสร้างที่ว่าการอำเภออัมพวา เป็นเงิน ๕๐๐,๐๐๐ บาท

งานด้านสังคมสงเคราะห์

พ.ศ. ๒๕๒๘ บริจาคสิ่งของเพื่อช่วยเหลือ

เด็กกำพร้าที่วัดสระแก้ว จังหวัดอ่างทอง

พ.ศ. ๒๕๓๐ บริจาคสิ่งของเครื่องใช้ ที่จำเป็นในชีวิตประจำวันให้กับสถานสงเคราะห์เด็กบ้านราชวิถี

พ.ศ. ๒๕๓๑ – บริจาคอาหารเครื่องใช้เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรคให้แก่สถานสงเคราะห์ คนพิการและทุพพลภาพ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

– บริจาคสิ่งของและทุนทรัพย์ช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยภาคใต้ มูลค่า ๒๐๐,๐๐๐ บาท

พ.ศ. ๒๕๓๕ บริจาคเงินบำรุงและเพื่อซื้ออุปกรณ์การแพทย์ให้กับโรงพยาบาลศิริราช เป็นเงิน ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท

พ.ศ. ๒๕๓๘ – บริจาคสิ่งของและอาหารแห้ง ให้กับผู้ประสบอุทกภัยในเขตธนบุรี มูลค่า ๘๐,๐๐๐ บาท

– บริจาคสิ่งของและอาหารแห้ง ให้กับผู้ประสบอัคคีภัยเขตคลองสาน มูลค่า ๕๐,๐๐๐ บาท

พ.ศ. ๒๕๔๐ บริจาคเงินตั้งมูลนิธิเปรียญธรรมสมาคม เป็นเงิน ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท

การตั้งทุนมูลนิธิเพื่อบริการทางวิชาการ

ในการบริหารกิจกรรมของหน่วยงานต่าง ๆ ภายในวัดประยุรวงศาวาส ได้จัดตั้งทุนมูลนิธิเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานทั้งทางด้านวิชาการและอื่น ๆ ดังนี้

๑. มูลนิธิ **"หลวงตา-แพรเยื่อไม้"** จัดตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และอบรมพระภิกษุสามเณรให้รู้ถึงวิธีการเทศน์และฝึกหัดเทศน์ให้มีประสิทธิภาพ มียอดเงินในบัญชี จำนวน

๑,๔๒๘,๐๖๔.๕๕ บาท

๒. มูลนิธิ **"โรงเรียนส่งเสริมพระพุทธศาสนาวัดประยุรวงศาวาส"** จัดตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมสนับสนุนการบริหารงานของโรงเรียนส่งเสริมพระพุทธศาสนา ซึ่งแบ่งออกเป็นแผนกพระปริยัติธรรม (นักธรรม-บาลี)และแผนกโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มียอดเงินในบัญชีจำนวน **๑,๕๐๐,๐๐๐** บาท

๓. มูลนิธิ **"ราชปัญญาสุธี"** โรงเรียนวัดประยุรวงศาวาส (สวย.) จัดตั้งขึ้นเพื่อจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์การเรียนการสอน เพื่อใช้ในโรงเรียนวัดประยุรวงศาวาส (สวย.) มียอดเงินในบัญชีจำนวน **๕๐๐,๙๘๙.๑๑** บาท

๔. มูลนิธิ **"เทพประสิทธิคุณ"** โรงเรียนวัดประยุรวงศาวาส (กทม.) จัดตั้งขึ้นเพื่อจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์การเรียนการสอน เพื่อใช้ในโรงเรียนวัดประยุรวงศาวาส (กทม.) มียอดเงินในบัญชีจำนวน **๓๑๔,๖๗๕** บาท

๕. จัดตั้งทุนนิธิขึ้นเพื่อให้ทุนแก่นักเรียนโรงเรียนวัดประยุรวงศ์ (กทม.) ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ ในการศึกษาเล่าเรียน แต่มีความประพฤติดีและเรียนดี สำหรับเงินของทุนนิธิในปัจจุบัน มียอดเงินในบัญชีจำนวน **๖,๙๙๑,๐๖๙.๑๕** บาท

๖. มูลนิธิ **"สุภาพ เกตุม่วง"** จัดตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนส่งเสริมพระพุทธศาสนา วัดประยุรวงศาวาส มียอดเงินในบัญชีจำนวน **๕๐๐,๐๐๐** บาท

งานด้านการบำเพ็ญประโยชน์แก่สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

๑. ด้านการส่งเสริมทะนุบำรุงวัฒนธรรมไทย

๑.๑ ให้คำปรึกษาในการจัดงานเทศน์มหาชาติ ซึ่งจัดขึ้นในสถาบันเมื่อวันที่ ๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๘

๑.๒ ให้คำปรึกษาวางแผน จัดพิธีกรรม จัดสถานที่ และเอื้ออำนวยความสะดวกทุกด้าน ในการจัดงานบรรพชาสามเณร ๑๐๐ รูป เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เมื่อวันที่ ๒๐-๒๗ ตุลาคม ๒๕๓๘

๑.๓ ให้คำปรึกษาแนะนำและให้ยืมอุปกรณ์ในการจัดงานพระราชทาน

ปริญญาบัตร แด่ พระมหาสมัย จินตโฆสโก

๑.๔ ให้คำปรึกษาแนะนำในการจัดสถานที่และพิธีในงานรับเสด็จสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปรินายก เนื่องในพิธีหล่อพระพุทธาภิเษกวัตถุมงคล ๑๐๐ ปี บ้านสมเด็จเจ้าพระยา วันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๓๙

๒. ส่งเสริมกิจกรรมการเรียนการสอน

๒.๑ เป็นองค์ปาฐกถาธรรมในงานปัจฉิมนิเทศนักศึกษา คณะวิทยาการจัดการที่จบการ ศึกษาในปี ๒๕๓๘ (รุ่น ๑๗ และรุ่น ๑๘)

๒.๒ ให้ความร่วมมือกับสถาบัน โดยจัดพระสงฆ์ในวัดประยุรวงศาวาสที่มีความรู้ ความ สามารถในการให้ความรู้แก่นักศึกษาให้กับสถาบันอย่างสม่ำเสมอตลอดเวลาที่ทาง

สถาบันต้องการเป็นระยะเวลายาวนาน

๒.๓ เป็นวิทยากรในวิชามนุษย์กับสังคม ปาฐกถาธรรม เรื่อง "ความสามัคคีก่อให้เกิดสุข" นักศึกษาในระดับปริญญาตรี ปีการศึกษา ๒๕๓๗ และปีการศึกษา ๒๕๓๘

๒.๔ เป็นวิทยากรในวิชาพื้นฐานวัฒนธรรม ปาฐกถาธรรมเรื่อง "ความรักของแม่" นักศึกษาระดับปริญญาตรี ปีการศึกษา ๒๕๓๘ และปีการศึกษา ๒๕๓๙

๓. ส่งเสริมสนับสนุนในการจัดทำพิพิธภัณฑ์สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ ณ สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

๓.๑ ให้ความรู้ในเรื่องราวเกี่ยวกับสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์และเครือญาติ ของท่าน

๓.๒ รวบรวมอุปกรณ์ทุกส่วนของโคมไฟ

คริสตัลขนาดใหญ่มูลค่าประมาณ ๗๐๐,๐๐๐ บาท มอบให้กับศูนย์วัฒนธรรม โคมไฟนี้มีเพียง ๑ ใน ๒ ของประเทศไทยซึ่งสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ ได้สั่งจากต่างประเทศ และถวายแด่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ๑ โคม และอยู่ที่วัดประยุรวงศาวาส ๑ โคม

๓.๓ มอบโต๊ะเขียนหนังสือของสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ มีตราสุริยะ ๑ ตัว

๓.๔ มอบโกฐสีทองใส่อัฐิของสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์

๓.๕ มอบตาลปัตรของตระกูลบุนนาค จำนวน ๖ ด้าม

๓.๖ มอบภาพถ่ายเครือญาติของสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ จำนวน ๖๐ กว่าภาพ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ในพระบรมราชูปถัมภ์

โดยอนุมัติสภามหาวิทยาลัย ถวายปริญญาบัตรนี้แก่

พระธรรมวิสุทธาจารย์

(มงคล วิโรจโน)

เพื่อแสดงว่า เป็นผู้ทรงคุณวุฒิสมควรแก่ปริญญา

พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาครุศาสตร์

ขอจงเจริญงอกงามไพบูลย์ในพระพุทธศาสนา ตลอดกาลเป็นนิตย์เทอญ

ตั้งแต่วันที่ ๙ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๓๖

สภานายก

อธิการบดี

คณบดี

สารบัญ

หน้า

ขอบฟ้าแห่งความรู้

พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)

ขอเจริญพรท่านองคมนตรี ศาสตราจารย์ท่านผู้หญิงพูนทรัพย์ คณบดี คณาจารย์ นิสิตและสาธุชนทุกท่าน

เมื่อได้มาเห็นพิธีเฉลิมฉลองวโรกาสครบรอบ ๔๐ ปีของคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแล้ว รู้สึกอนุโมทนาชื่นชมยินดีที่ท่านทั้งหลายได้รักษาประเพณีนิยมของครูอาจารย์ที่สืบทอดความรักความห่วงใยศิษย์ เริ่มตั้งแต่อดีตคณบดีผู้ก่อตั้งคณะได้มาเป็นกำลังใจมาพบท่านทั้งหลาย นี่คือเสน่ห์ของความเป็นครูอาจารย์คือยังมีความรักความผูกพันระหว่างครูอาจารย์กับศิษย์ซึ่งช่วยให้ท่านทั้งหลายที่เป็นครูอาจารย์มีกำลังใจทำงาน

---

* ปาฐกถาธรรมเดิมใช้ชื่อเรื่องว่า *"การศึกษาเพื่อคุณภาพชีวิตในโลกไร้พรมแดน"* แสดงในวันครบรอบ ๔๐ ปี คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๐

การศึกษาที่เน้นความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างศิษย์กับอาจารย์นั้นเป็นเรื่องที่ต้องถนอมรักษาไว้ เพราะว่าในโลกไร้พรมแดนหรือยุคที่ข้อมูลข่าวสารถูกส่งผ่านเครื่องจักรเช่น คอมพิวเตอร์ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์จะหายไปเพราะจะมีเครื่องจักรเข้ามาแทนที่ นักเรียนอาจจะไม่ได้เรียนกับอาจารย์โดยตรง แต่เรียนจากจอทีวีหรือคอมพิวเตอร์ ไม่มีสายใยสัมพันธ์ทางจิตใจที่อบอุ่น เด็ก ๆ ที่ต้องการเลียนแบบและพึ่งพาจะหันไปหาเครื่องจักรที่ไร้วิญญาณ

จิตใจของเด็กเป็นสภาพที่เรียกในภาษาบาลีว่า **มุทุตา** คือความอ่อนโยน จิตที่อ่อนโยนพร้อมที่จะปรับตัวรับสิ่งต่าง ๆ และความอ่อนโยนนี้แหละที่ทำให้เด็กมีศรัทธาความเชื่ออย่างง่ายดาย เหมือนกับดินเหนียวที่ปั้นเป็นรูปต่าง ๆ ได้ง่าย เมื่อข้อมูลข่าวสารในโลกไร้พรมแดนทั้งด้านบวกและด้านลบเข้าถึงจิตใจของเด็กแล้ว เด็กจะรับง่าย ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าห่วงใย การศึกษาในโลกไร้พรมแดนยุคนี้ควรจะเป็นอย่างไรจึงจะทำให้เด็กผู้เรียนได้ประโยชน์สูงสุดจากเทคโนโลยีด้านการสื่อสารโดยปราศจากผลข้างเคียงอันไม่พึงประสงค์

ความหมายของการศึกษา

การศึกษามาจากภาษบาลีว่า **สิกฺขา** คำว่าสิกฺขา มีรากศัพท์ว่า สิกฺข หมายถึง **วิชฺโชปาทาน** แปลว่า *การแสวงหาวิชชา*[๑] ส่วนคำว่าวิชชาหมายถึงความรู้สภาวะแท้จริงของสิ่งทั้งหลาย[๒] ดังนั้น สิกขาหรือศึกษาจึงหมายถึงการแสวงหาวิชชาหรือความรู้แจ้งซึ่งก็คือปัญญานั่นเอง นั่นคือ **การศึกษาเป็นกระบวนการแสวงหาปัญญา และกำจัดอวิชชาไปพร้อมกัน** เมื่อปัญญามา อวิชชาก็หายไป เหมือนแสงสว่างเกิดขึ้นมาก็ขับไล่ความมืดไปด้วย พระพุทธเจ้าจึงเปรียบปัญญาเหมือนแสงสว่างว่า *นตฺถิ ปญฺญาสมา อาภา ไม่มีแสงสว่างใดเสมอด้วยปัญญา*[๓] แสงสว่างคือปัญญาขับไล่ความมืดคือ **อวิชชา**

ภารกิจของการศึกษาคือการสร้างปัญญาหรือวิชชา ซึ่งหมายถึงความรู้สภาวะแท้จริงของสรรพสิ่ง รู้จริงให้ถึงแก่นแท้ของสิ่งทั้งหลายไม่ว่าจะเรียนเรื่องอะไรก็ตาม ความรู้อย่างนี้ท่านเรียกว่า **ยถาภูตญาณทัศนะ** คือความรู้เห็นตามความเป็นจริง การแสวงหาปัญญาคือความรู้เห็นตามความเป็นจริงนั่นแหละคือภารกิจสำคัญของการศึกษา

การศึกษาเน้นเรื่องพัฒนาปัญญามากกว่าเรื่องอื่น เพราะปัญญาเป็นคุณธรรมสำคัญที่สุด ปัญญาเป็นประธานแห่งคุณธรรมทั้งหลาย พระพุทธเจ้าตรัสว่า

ปญฺญา หิ เสฏฺฐา กุสลา วทนฺติ

นกฺขตฺตราชาริว ตารกานํ

ปราชญ์ทั้งหลายกล่าวว่าปัญญาประเสริฐที่สุด

เหมือนพระจันทร์เด่นที่สุดในหมู่ดาว[๔]

ปัญญามีคุณธรรมอื่นเป็นบริวาร เช่นเดียวกับพระจันทร์มีดวงดาวทั้งหลายเป็นบริวาร ดังพุทธพจน์ที่ว่า *สีลปริภาวิโต สมาธิ มหปฺผโล* เป็นต้น แปลความว่า **ศีลทำให้สมาธิมีผลมากมีอานิสงส์มาก สมาธิทำให้ปัญญามีผลมากมีอานิสงส์มาก**[๕]

ภารกิจสำคัญอีกข้อหนึ่งของการศึกษาก็คือการกำจัดอวิชชา มีคำถามว่าอวิชชาคืออะไร บางคนตอบว่าอวิชชาคือความไม่รู้ คำตอบนี้ถูกเพียงครึ่งเดียว

ความหมายที่ครบถ้วนของอวิชชาก็คือ**ความไม่รู้สิ่งที่ควรรู้(อวินฺทิยํ วินฺทตีติ อวิชฺชา) และความรู้สิ่งที่ไม่ควรรู้ (วินฺทิยํ น วินฺทตีติ อวิชฺชา)**[๖]

อวิชชาไม่ได้หมายเพียงความโง่หรือความไม่รู้

เท่านั้น แต่ยังหมายถึงความรู้ที่เป็นขยะหรือมลพิษ คือความรู้เรื่องที่ไม่มีสาระไม่มีประโยชน์จัดเป็นอวิชชาเหมือนกัน เพราะถือเป็นการเพิ่มความมืดมากางกั้นแสงสว่างคือปัญญา

ข้อมูลข่าวสารในโลกไร้พรมแดนนั้นถ้าไม่ได้มีการกลั่นกรองก็ให้ความรู้ที่เป็นอวิชชา ทำให้เด็กรู้ในเรื่องที่ไม่ควรรู้ นั่นคือรู้ในเรื่องที่ไม่มีสาระไม่มีแก่นสาร ข้อมูลข่าวสารที่เป็นมลพิษเหล่านี้ทำให้คนหลงทาง ข้อมูลข่าวสารบางอย่างเปรียบเหมือนดาบสองคม เพราะฉะนั้นสังคมต้องระแวดระวังไม่ให้ผลิตและเผยแพร่สิ่งที่เป็นอวิชชา คือป้องกันไม่ให้เด็กรู้ในเรื่องที่ไม่ควรรู้มากเกินไป

ปัญญาเป็นความรอบรู้ในเรื่องที่ควรรู้ ส่วนความรู้ในเรื่องไม่ควรรู้จัดเป็นอวิชชา นี่เป็นประเด็นที่ควรใส่ใจในยุคนี้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นขยะมีมากขึ้น ข้อมูลข่าวสารแพร่ไปอย่างรวดเร็วและยากแก่การตรวจสอบเซนเซอร์ในโลกไร้พรมแดนหรือยุคโลกาภิวัตน์นี้ ข้อมูลข่าวสารแพร่ไปทั่วโลกอย่างรวดเร็วโดยอาศัยเครื่องมือที่สำคัญก็คือดาวเทียม ดาวเทียมสื่อสารเป็นสัญลักษณ์ของโลกไร้พรมแดน ดาวเทียมช่วยให้ข้อมูลข่าวสารถูกส่งข้าม

เขตแดนของประเทศต่าง ๆ ไปได้ทั่วทุกมุมโลกในเวลาไม่กี่วินาที เพราะอาศัยดาวเทียมเราจึงสามารถชมข่าวทีวีทั่วโลก สามารถใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่และโทรศัพท์ข้ามทวีป รวมทั้งใช้เครือข่ายอินเตอร์เนต

โลกไร้พรมแดน

อาจกล่าวในทางประวัติศาสตร์นิดหน่อยว่ายุคโลกไร้พรมแดนเริ่มขึ้นเมื่อสหภาพโซเวียตส่งดาวเทียมลูกแรกของโลกชื่อว่าสปุตนิก (Sputnik) ขึ้นไปโคจรรอบโลกใน พ.ศ. ๒๕๐๐ สหรัฐอเมริกาตื่นตระหนกที่ล้าหลังในด้านนี้ก็หันมาปรับปรุงการศึกษาวิทยาศาสตร์ เมื่อมาถึงวันนี้สหรัฐอเมริกาได้ส่ง Pathfinder ไปลงสำรวจบนดาวอังคาร เป็นเรื่องประหลาดที่ว่าสหภาพโซเวียตนั่นเองที่ริเริ่มดาวเทียมที่เป็นสัญลักษณ์ของยุคข้อมูลข่าวสารและการปฏิวัติข้อมูลข่าวสารก็ทำให้สหภาพโซเวียตล่มสลาย ดาวเทียมช่วยให้ข้อมูลข่าวสารจากโลกเสรีเจาะทะลุม่านเหล็กผ่านไปถึงผู้รับอย่างง่ายดายประชาชนหูตาสว่างมากขึ้น ๆจนการโฆษณาชวนเชื่อไร้ผล ในที่สุดสหภาพโซเวียตก็แตกเป็นเสี่ยง ๆ แยกเป็นประเทศอิสระใหญ่น้อยจำนวน ๑๕ ประเทศ เมื่อพ.ศ. ๒๕๓๔

ทุกวันนี้ เราเริ่มตระหนักถึงอิทธิพลของขอมูลข่าวสารที่มีต่อประชาชนพลโลกข่าวที่ไม่มีสาระและข้อมูลที่เป็นขยะอาจถูกส่งลำเลียงไปมอมเมาจิตใจเด็กและเยาวชนผ่านทีวีและเครือข่ายคอมพิวเตอร์ได้ตลอดเวลา สหรัฐอเมริกาตื่นตระหนกในเรื่องนี้จึงออกกฎหมายเมื่อต้นปี ๒๕๓๙ ให้เซนเซอร์ข่าวสารข้อมูลในอินเตอร์เนตได้ และกำหนดให้เครื่องรับโทรทัศน์ทุกเครื่องจะต้องมี V-chip เป็นเครื่องควบคุมการเปิดชมรายการโทรทัศน์รายการไหนที่เห็นว่าเด็กไม่ควรดู พ่อแม่สามารถใช้ V-chip ควบคุมไม่ให้เด็กเปิดชมรายการนั้น กฎหมายบังคับให้ใช้กับเครื่องรับโทรทัศน์ที่มีหน้าจอตั้งแต่ ๑๓ นิ้วขึ้นไป ชาวอเมริกันห่วงใยเด็กและเยาวชนจึงออกกฎหมายเช่นนี้[๗]

เมื่อปลายเดือนมิถุนายน ๒๕๔๐ ที่ผ่านมา ศาลสูงของสหรัฐอเมริกาตัดสินว่ากฎหมายที่เซนเซอร์ข้อมูลข่าวสารในอินเตอร์เนตนั้นใช้ไม่ได้เพราะขัดกับหลักการเรื่องเสรีภาพในรัฐธรรมนูญของประเทศ ทั้งขัดกับหลักเสรีภาพในการแสดงออกของประชาชน ดังนั้น การคุมและเซนเซอร์อินเตอร์เนตทำไม่ได้ในอเมริกา

เรื่องนี้แสดงว่าคนอเมริกันเห็นโทษภัยในการปล่อยให้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารอย่างเสรี มิฉะนั้นพวกเขาคงไม่พยายามออกกฎหมายมาควบคุมอินเตอร์เนต สังคมอเมริกันเป็นผู้นำในระบบการส่งข้อมูลข่าวสารผ่านคอมพิวเตอร์และพยายามออกกฎหมายมาควบคุมระบบนี้แต่ก็ทำไม่ได้เพราะขัดกับรัฐธรรมนูญของพวกเขา

ถามว่า ประเทศไทยพยายามทำอะไรบ้างเพื่อปกป้องจิตใจของเด็กและเยาวชนจากพิษภัยของข้อมูลข่าวสารที่เป็นอวิชชาทั้งหลาย คนไทยจะเป็นผู้รับบริโภคข้อมูลข่าวสารแต่เพียงอย่างเดียวแล้วปล่อยให้สิ่งที่เป็นพิษภัยไหลเข้าไปสู่จิตใจอันอ่อนโยนของเด็กกระนั้นหรือ ดูเหมือนว่าคนไทยยังไม่ตื่นตัวมากพอในเรื่องนี้ ทำไมต้องรอให้สหรัฐอเมริกาเคลื่อนไหวก่อน สังคมไทยน่าจะเริ่มเองได้

ที่พูดมานี้ต้องการเน้นว่า ข้อมูลข่าวสารมีทั้งบวกและลบ มีทั้งคุณและโทษ เป็นดาบสองคม ข้อมูลข่าวสารที่ส่งเสริมวิชชาก็มี ที่สร้างอวิชชาก็มาก

ด้านบวกของอินเตอร์เนตก็มี เด็กหนุ่มสาวสมัยก่อนผูกมิตรกันทางจดหมายที่เรียกว่า Pen-friend แต่เด็กหนุ่มสาวสมัยนี้ผูกมิตรกันทาง E-mail เรียกว่า E-friend การติดต่อกันทาง E-mail ทำให้ชาวโลกได้ช่วยชีวิต

ของหญิงสาวคนหนึ่งไว้ได้ ดังเรื่องราวของการแพทย์ทางไกล (Telemedicine) ต่อไปนี้ได้แสดงบทบาทที่น่าทึ่งมากของอินเตอร์เนต

เมื่อวันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๓๘ นักศึกษาจีนชื่อเป่ย เรียนอยู่ในคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยปักกิ่ง เห็นเพื่อนนักศึกษาสาวนอนสลบไสลอยู่ในอาการโคม่า เป่ยส่งจดหมาย E-mail ผ่านเครือข่ายอินเตอร์เนตขอให้หมอในโรงพยาบาลและมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ทั่วโลกช่วยเพื่อนสาวของเขาชื่อจูหลิง อายุ ๒๑ ปี เป็นนักศึกษาปี ๒ ภาควิชาเคมีแห่งมหาวิทยาลัยซิงหัว เธอป่วยเป็นโรคที่วงการแพทย์ของจีนไม่เคยพบ จูหลิงนอนเป็นเจ้าหญิงนิทรา แพทย์ในโรงพยาบาลที่ดีที่สุดในปักกิ่งตรวจไม่พบสาเหตุ ไม่รู้ว่าจะรักษาอย่างไร เพื่อนนักศึกษาชายชื่อเป่ยคนนี้ทนรอไม่ได้ เขาเปิดเครื่องคอมพิวเตอร์และพิมพ์จดหมาย E-mail ส่งขอความช่วยเหลือไปทั่วโลก เขาบอกว่านี่เป็นครั้งแรกที่คนจีนพยายามขอความช่วยเหลือจากชาวโลกผ่านอินเตอร์เนต เขาเล่าอาการของ จูหลิงอย่างละเอียด

ภายใน ๒๔ ชั่วโมง มีจดหมายตอบจากหมอคนหนึ่งที่กรุงวอชิงตัน ดี ซี และภายในสอง สัปดาห์จดหมาย E-mail ๖๐๐ ฉบับจากทั่วโลกมาถึงเขา

แพทย์หลายคนที่ส่ง E-mail วินิจฉัยตรงกันว่า เนื่องจากจูหลิงเป็นนักศึกษาวิชาเคมี เธอน่าจะได้รับสารแทลเลียม (Thallium) เข้าสู่ร่างกายมากกว่าปกติ ควรให้โรงพยาบาลตรวจปริมาณสารแทลเลียมเสียก่อน แพทย์ในโรงพยาบาลนั้นไม่เชื่อบอกว่าเป็นไปไม่ได้ เพราะแทลเลียมไม่มีพิษภัย พวกเขาไม่ยอมตรวจสารแทลเลียม จูหลิงอยู่ในอาการโคม่าถึง ๗๕ วัน พวกเพื่อนๆ ของจูหลิงทนไม่ได้ เมื่อเห็นว่าโรงพยาบาลไม่ยอมตรวจพวกเขาจึงขอให้พ่อแม่ของจูหลิงนำเลือดของลูกสาวไปตรวจที่อื่นในฐานะเป็นเจ้าของไข้ โรงพยาบาลที่ดีที่สุดในปักกิ่งไม่มีเครื่องตรวจสารแทลเลียม ต้องส่งไปตรวจที่สถาบันของกระทรวงแรงงาน ซึ่งตรวจคนงานที่ทำงานในโรงงานซึ่งอาจจะได้รับสารพิษ

ผลของการตรวจออกมาว่า จูหลิงได้รับสารแทลเลียมเข้าไปในร่างกายมากกว่าที่คนปกติจะรับได้ถึง ๑,๐๐๐ เท่า

เป่ยส่ง E-mail ไปทั่วโลกอีกว่าขอบคุณที่วินิจฉัยโรคได้ แต่ตอนนี้ยังไม่รู้ว่าจะรักษาอย่างไร ขอให้ช่วยบอกวิธีรักษามาด้วย แพทย์ในสหรัฐอเมริกาตกลงกันว่าคนที่จะวินิจฉัยได้ดีที่สุดคือผู้อำนวยการสถาบันพิษวิทยาของสหรัฐอเมริกา ชื่อว่าอโศก เซน

ผู้อำนวยการคนนี้ให้คำแนะนำว่าต้องให้ผู้ป่วยรับสีย้อมผ้าที่เรียกว่าปรัสเซียนบลูและล้างไต

เมื่อปรึกษากันแล้ว แพทย์ที่ปักกิ่งได้เริ่มรักษาด้วยปรัสเซียนบลู เหงื่อจูหลิงผุดออกมาเป็นเม็ดสีน้ำเงิน สารพิษถูกขับออกมาด้วยวิธีนี้

วันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๓๙ จูหลิงซึ่งอยู่ในอาการโคม่ามานานเริ่มกระดิกนิ้ว ต่อมาจูหลิงก็ตื่นจากนิทรา ประโยคแรกที่เธอพูดกับแม่ของเธอก็คือ "แม่หนูอยากไปโรงเรียน"

รายงานที่ได้จากอินเตอร์เนตเมื่อ ๒๘ ธันวาคม ๒๕๓๙ ระบุว่า จูหลิงลุกขึ้นยืนได้ สายตาดีขึ้น สามารถมองเห็นคนที่อยู่ห่างออกไป ๑ เมตรได้ชัดเจน ไอคิวของเธอค่อยฟื้นกลับมาโดยเพิ่มขึ้นจาก ๑๐๘ เป็น ๑๒๘

เรื่องนี้แสดงให้เห็นประโยชน์ของเครือข่ายคอมพิวเตอร์ เมื่อแพทย์ในประเทศจีนอับจนปัญญา นักศึกษาชาวจีนได้ขอคำปรึกษาจากแพทย์ทั่วโลกจนสามารถช่วยชีวิตเพื่อนสาวได้ทันเวลานี่คือสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในโลกไร้พรมแดน เมื่อยี่สิบปีที่แล้วเรื่องนี้เป็นไปไม่ได้ ยิ่งเมื่อร้อยปีที่แล้วไม่ต้องฝันถึงว่าจะเป็นไปได้ การสื่อสาร

ทางไกลอันฉับไวเป็นข้อได้เปรียบมหาศาลที่คนรุ่นนี้มีเหนือคนรุ่นก่อน เมื่อเรามีข้อได้เปรียบตรงนี้ เราควรใช้ช่องทางการสื่อสารทางไกลนี้ในการแสวงหาข้อมูลข่าวสารให้คุ้มค่ากับที่เกิดมาในยุคโลกไร้พรมแดน

ขยายขอบฟ้าแห่งความรู้

ข้อมูลข่าวสารเหมือนกับปลาในน้ำ แทนที่ครูอาจารย์จะช่วยจับปลายื่นให้ศิษย์ พวกเขาควรสอนวิธีจับปลาเพื่อให้ศิษย์ไปจับปลาเอง นั่นคือครูอาจารย์ควรจะสอนวิธีการศึกษาค้นคว้าวิจัยข้อมูลข่าวสารให้กับศิษย์เพื่อว่าศิษย์จะได้ใช้วิธีการนั้นไปแสวงหาและสะกัดความรู้จากข้อมูลข่าวสารด้วยตนเอง ยุคนี้หมดสมัยแล้วที่จะยัดเยียดข้อมูลข่าวสารให้ศิษย์ท่องจำเพราะข้อมูลที่ท่องจำจะล้าสมัยในเวลาไม่นาน ข้อนี้ชวนให้นึกถึงภาษิตจีนที่ว่า

"ถ้าท่านให้ปลาแก่คนจน เขาจะมีปลากินเพียงวันเดียว

ถ้าท่านสอนวิธีจับปลาให้เขา เขาจะมีปลากินตลอดชีวิต"

การสอนให้เด็กท่องจำข้อมูลก็เหมือนกับการให้ปลาแก่คนจน เด็กจะใช้ข้อมูลนั้นได้ไม่นานเพราะข้อมูลล้าสมัยเร็ว การสอนให้เด็กคิดหาวิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเองเป็นเรื่องที่มีประโยชน์ต่อเด็กมากกว่า เพราะเด็ก

จะใช้วิธีการคิดนั้นไปแก้ปัญหาในอนาคต ครูจึงควรสอนวิธีแสวงหาปัญญาให้เด็ก เมื่อมีปัญญาก็จะหาทรัพย์ได้ไม่ยาก ดังบทประพันธ์ที่ว่า

"ทรัพย์นี้มิไกล
ใครปัญญาไว หาได้บ่นาน
ทั่วแคว้นแดนดิน มีสิ้นทุกสถาน
ผู้ใดเกียจคร้าน บ่พานพบเลย"

เปลี่ยนคำว่า **"ทรัพย์"** เป็นคำว่า **"ข้อมูล"** เราก็ได้คำประพันธ์ใหม่ว่า **"ข้อมูลนี้มิไกล ใครปัญญาไว หาได้บ่นาน"** นั่นคือข้อมูลข่าวสารที่ให้ความรู้แก่เรามีอยู่รอบตัว เราจะนำข้อมูลข่าวสารเหล่านั้นมาใช้เป็นประโยชน์ได้อย่างไร ประเด็นอยู่ตรงนี้ วิชชาคือความรู้เรื่องที่ควรรู้เริ่มต้นที่รู้จักตัวเอง รู้จุดที่เราอยู่แล้วขยายออกไปรู้สังคม และโลกภายนอก ข้อมูลบางอย่างเป็นอวิชชาเพราะไม่ควรรู้ส่วนข้อมูลบางอย่างเป็นวิชชาที่ควรรู้โดยเฉพาะเรื่องของตัวเองควรจะรู้ให้มาก ดังคติธรรมจากสกุณัคฆิชาดก

นกมูลไถตัวหนึ่งรู้ตัวดีว่ามีความรู้ไม่มากนัก แต่มันรู้ถิ่นที่อยู่อย่างดีและรู้ศักยภาพของตนเองว่าเหมาะที่จะหากินในถิ่นนี้ เวลาชาวนามาไถนานกตัวนี้ก็วิ่งตามรอยไถแล้วจิกกินตัวหนอนและแมลง ชีวิตดำเนินไปตาม

ปกติ จนกระทั่งวันหนึ่งนกมูลไถบินหากินไกลออกไปนอกถิ่น เหยี่ยวบินผ่านมาเห็นเข้าก็โฉบจับนกมูลไถตัวเล็ก ๆ จะเอาไปกินเป็นอาหาร

นกมูลไถบ่นพึมพำว่า "บอกแล้วว่าให้หากินในถิ่นตนเอง ถ้าหากินในถิ่นตนเอง ต่อให้เหยี่ยวเก่งขนาดไหนก็จับเราไม่ได้ นี่เพราะเราออกมานอกถิ่นจึงเกิดเรื่อง"

เหยี่ยวได้ฟังก็ถามว่า "บ่นอะไร แม้เจ้ากลับไปอยู่ในถิ่นของเจ้านึกหรือว่าจะรอดจากกรงเล็บเหยี่ยว ถ้าไม่เชื่อเราจะปล่อยไปก่อน เจ้าอยู่ตรงไหน เดี๋ยวเราจะปล่อยเจ้าไว้ตรงนั้นแล้วจะจับใหม่ให้ดู"

นกมูลไถดีใจรีบท้าว่า "ลองปล่อยดูซิ รับรองว่าจะไม่หนีด้วย เราจะรออยู่ที่นี่" ว่าแล้วก็ชี้ที่ที่เป็นถิ่นหากิน นกมูลไถเชื่อว่าตัวเองรอบรู้ในถิ่นที่อยู่ของตัวเอง

เหยี่ยวปล่อยนกมูลไถลงตรงที่เป็นถิ่นของนกมูลไถ พอเป็นอิสระแล้ว นกมูลไถก็ขึ้นมายืนเหนือก้อนดินใหญ่ตีปีก ยืดอกท้าเหยี่ยวให้ลงมาจับตน

เหยี่ยวบินโฉบไปโฉบมานึกในใจว่า "เราปล่อยแล้วเจ้าทำเป็นกำแหง ต้องสั่งสอนเสียหน่อย" คิดดังนั้นแล้วเหยี่ยวก็โฉบลงมาอย่างแรงสุดฤทธิ์

นกมูลไถยืนอยู่บนก้อนดิน พอเหยี่ยวโฉบลงมาใกล้เต็มที่ นกมูลไถก็รีบหลบเข้าไปอยู่ในระหว่างก้อนดิน เหยี่ยวเบรคไม่ทัน หน้าอกของเหยี่ยวปะทะเข้ากับก้อนดินอย่างแรง เหยี่ยวอกแตกตายอยู่ตรงนั้นเอง

นกมูลไถรอดชีวิตเพราะรู้ภูมิศาสตร์ของถิ่นตัวเองดีมาก นี่แสดงว่าควรรู้เรื่องเกี่ยวกับตัวเองให้ดีที่สุด

ในทางศาสนามีโลก ๓ ชนิดคือ ๑) สังขารโลกคือชีวิตของเรา ๒) สัตวโลกคือสังคมของสัตว์โลกภายนอกตัวเรา ๓) โอกาสโลกคือแผ่นดิน เราอาจลดประเภทของโลกให้เหลือเพียงสองชนิดคือสังขารโลกคือ**โลกภายใน**กับโลกที่เหลือเรียกว่า**โลกภายนอก**

โลกภายในตัวเราเป็นเรื่องที่เราควรรู้มากที่สุด คนที่รู้เรื่องตัวเองดีชื่อว่ามีวิชชา ส่วนคนที่ไม่รู้เรื่องเกี่ยวกับตัวเองชื่อว่ามีอวิชชา ปัญญาคือความรู้ลึกและรู้รอบ ที่ว่ารู้ลึกคือรู้เรื่องตัวเองด้วยการมองด้านใน ส่วนที่ว่ารู้รอบคือรู้โลกภายนอกรอบตัวเรา

โลกภายนอกกว้างไกลใครใครรู้
โลกภายในลึกซึ้งอยู่รู้บ้างไหม
จะมองโลกภายนอกมองออกไป
จะมองโลกภายในให้มองตน

ตัวเราเองเป็นเรื่องที่ต้องรู้ลึก ความรู้ตนเป็นจุดเริ่มต้นของความรู้ ความรู้ตนจะช่วยให้พัฒนาตนจนเป็นที่พึ่งของตนเองได้ตามหลักการที่ว่า *อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ ตนแลเป็นที่พึ่งของตน*

ฉะนั้น การศึกษาที่เหมือนการสอนวิธีจับปลาก็คือการสอนให้คนพึ่งตน การศึกษาต้องสอนให้คนรู้ตน นั่นคือ**อ่านตนออก บอกตนได้ ใช้ตนเป็น เห็นตนชัด** เมื่อรู้ตนแล้วก็รู้สิ่งที่เกี่ยวข้องใกล้ชิดกับตนเองตามลำดับของการรู้ตน รู้คน รู้งาน รู้วิชาการ นั่นคือรู้รอบและรู้กว้างขยายไปครอบคลุมโลกภายนอก

การศึกษาตามหลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเริ่มด้วยการศึกษาตน เราต้องรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองให้ดีเหมือนนกมูลไถที่รู้ความสามารถและถิ่นของตนเป็นอย่างดี ความรู้ตนจัดเป็นความรู้ลึก จากนั้นเราจึงขยายความรู้ออกไปนอกตัวเรา ความรู้เรื่องภายนอกตัวจัดเป็นความรู้รอบหรือรู้กว้าง เราจะรู้กว้างขวางสักเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับสถานภาพที่เราเป็นอยู่ในขณะนั้นๆ ทั้งนี้ก็เพราะว่า**การศึกษาคือกระบวนการขยายขอบฟ้าแห่งความรู้** การขยายขอบฟ้าแห่งความรู้เป็นภารกิจไม่รู้จบ

เมื่อเราเดินออกไปในท้องทุ่ง เรามองไปที่ปลายทุ่งจะเห็นที่ขอบฟ้าครอบลงมา เราไม่อาจไปถึงขอบฟ้าที่เห็นอยู่นั้น เราเห็นอยู่ว่าขอบฟ้าครอบลงมาตรงปลายทุ่งนี่แหละ แต่พอเราเดินเข้าไปใกล้ปลายทุ่ง ขอบฟ้าขยายหนีไกลออกไป ขอบฟ้าอยู่ไกลแต่ดูเหมือนใกล้ เราเดินทางไปไม่ถึงขอบฟ้า

การศึกษาโลกภายนอกเปรียบเหมือนการขยายขอบฟ้า คนที่กำลังเรียนระดับมัธยมศึกษาจะรู้สึกว่าเมื่อจบมัธยมปลายตัวเองคงมีความรู้มาก แต่พอจบมัธยมปลายจะรู้สึกว่ายังรู้ไม่มากพอ ต้องเรียนปริญญาตรีต่อไป เมื่อจบปริญญาตรีจะรู้สึกว่ายังรู้ไม่มากพอ ต้องเรียนต่อปริญญาโท จบปริญญาโทแล้วก็รู้สึกว่ายังไม่พออีก ขอบฟ้าถอยหนีไปอีกแล้ว ต้องเรียนต่อปริญญาเอก ขอบฟ้าขยายออกไปเรื่อยๆ จบปริญญาเอกแล้วนึกว่าพอแล้ว แต่ในที่สุดก็ต้องไปทำวิจัยหรือดูงานอีก ขอบฟ้าขยายหนีเราไปไม่สิ้นสุด ฉะนั้น พระพุทธศาสนาจึงถือว่าคนเราต้องศึกษาต่อไปไม่รู้จบ เรียกว่าเป็นเสขะคือผู้ยังต้องศึกษา นี่เป็นการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต ผู้สำเร็จเป็นพระอรหันต์เท่านั้นไม่ต้องศึกษาต่อ เรียกว่าเป็นอเสขะคือผู้ไม่ต้องศึกษา

แม้การขยายขอบฟ้าเป็นเรื่องไม่รู้จบ เราก็ควรตระหนักว่าขอบฟ้าขยายไปจากจุดที่เราอยู่ในขณะปัจจุบัน เมื่อเราหยุดยืนอยู่กับที่ ขอบฟ้าก็ดูจะอยู่ห่างออกไปไม่ไกลนัก แต่พอเราเดินเข้าไปหา ขอบฟ้าจึงขยายห่างจากเราออกไป ขอบฟ้าของแต่ละคนจึงมีจุดศูนย์กลางต่างกัน เรายืนอยู่ตรงไหน ขอบฟ้าก็ครอบเราตรงนั้น เราต่างมีขอบฟ้าต่างกัน เราอยู่ใต้ขอบฟ้าใดก็ควรเรียนรู้เรื่องภายในขอบฟ้านั้นให้ดีที่สุด นั่นคือเรียนรู้เรื่องตัวเองกับเรื่องใกล้ตัวให้ดีพอที่จะเป็นฐานขยายออกไปข้างนอก แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าในโลกไร้พรมแดนนี้เราตื่นเต้นกับข้อมูลข่าวสารที่มาจากภายนอกมากเกินไป เราสนใจเรื่องต่างประเทศมากกว่าเรื่องเมืองไทย เรารู้เรื่องคนอื่นมากกว่าเรื่องตัวเอง เราจึงไม่สามารถประสานกลมกลืนความเป็นเราให้เข้ากับวัฒนธรรมที่ไหลบ่ามาจากภายนอก ผลที่ตามมาก็คือความขัดแย้งทางวัฒนธรรม แม่น้ำสองกระแสที่ไม่มีวันบรรจบกันได้ไหลขนานกันอยู่ภายในตัวเรา สิ่งใหม่กับสิ่งเก่าขัดแย้งกันทำให้เป็นทุกข์ ถ้าเราประสานสิ่งเก่าเข้ากับสิ่งใหม่ได้เราจะมีความสุขมากขึ้นดังที่ผลการวิจัยขององค์กรชื่อแกลลัป (Gallup Organization) แห่งสหรัฐอเมริกาแสดงไว้

ประเทศที่คนมีความสุขที่สุด

แกลลัปทำแบบสอบถามส่งไปประเทศสำคัญ ๑๘ ประเทศทั่วโลก มีประเทศไทยรวมอยู่ในนั้นด้วย เขาถามคนในประเทศเหล่านั้นว่าท่านมีความสุขเพียงไร พอใจกับชีวิตและอาชีพการงานของท่านไหม ขอให้ส่งใบตอบกลับมา คำตอบที่ได้มาเป็นดังนี้[๙]

อันดับที่ ๑ ดินแดนที่ประชาชนส่วนมากตอบว่าตนมีความสุขมาก ได้แก่ ประเทศไอซ์แลนด์ได้ ๘๒ %

อันดับที่ ๕ สหรัฐอเมริกา ได้ ๗๒ %

อันดับที่ ๗ ญี่ปุ่น ได้ ๔๒ %

อันดับที่ ๑๑ จีน ได้ ๓๗ %

อันดับสุดท้าย คือ เมกซิโกและฮังการี โดยเฉพาะประเทศฮังการีได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่มีสถิติคนฆ่าตัวตายมากที่สุดในโลก

ท่านคงอยากทราบว่า ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่เท่าไร คำตอบก็คือไทยได้ ๗๔ % อยู่ในอันดับที่ ๔ อย่าลืมว่านี่เป็นการสอบถามคนไทยก่อนค่าเงินบาทลอยตัว

ประเด็นที่น่าสนใจคือทำไมชาวไอซ์แลนด์จึงมีความสุขมาก ไอซ์แลนด์เป็นประเทศเล็กมีประชากร ๒๖๐,๐๐๐ คน เมื่อใครมีปัญหา เขาสามารถเข้าพบ

ประธานาธิบดีได้ทันที เหมือนชาวไทยสมัยสุโขทัยสามารถมาสั่นกระดิ่งขอเข้าเฝ้าพ่อขุนรามคำแหงได้ทุกเมื่อ เศรษฐกิจไอซ์แลนด์อยู่ในขั้นดี ประชากรมีรายได้ต่อหัวต่อปี ๒๖,๔๐๐ เหรียญสหรัฐ แต่เมื่อพิจารณาดูภูมิประเทศแล้ว ชาวไอซ์แลนด์มีข้อเสียเปรียบในเรื่องความสะดวกสบายพื้นที่ประเทศมีน้ำแข็งปกคลุมหนาวยะเยือกทั้งปี พื้นที่อยู่อาศัยได้มีเพียง ๑๐ % ของพื้นที่ทั้งหมด เหตุที่พวกเขามีความสุขคงเนื่องมาจากท่าทีที่คนเหล่านี้มองโลกหรือมีทัศนะต่อชีวิต ชาวไอซ์แลนด์เรียกประเทศของตนว่าเป็นดินแดนแห่งความขัดแย้ง(Paradox) คือเป็นดินแดนของไฟและน้ำแข็ง (Land of fire and ice) ประเทศนี้น้ำแข็งปกคลุมอยู่มากมาย ใต้น้ำแข็งเป็นภูเขาไฟ ประหลาดที่ไฟกับน้ำแข็งอยู่ด้วยกัน ชาวไอซ์แลนด์จะเห็น ความขัดแย้งในธรรมชาติตั้งแต่ลืมตาดูโลก และเมื่อเห็นสิ่งที่ขัดแย้งกันในธรรมชาติแล้วพวกเขาก็รู้จักปรับตัวปรับใจให้สอดคล้องกับธรรมชาติ นั่นคือธรรมชาติสอนให้พวกเขาอยู่อย่างยอมรับสิ่งที่ขัดแย้งกันได้ คนที่นั่นสามารถยอมรับความขัดแย้งระหว่างเรื่องส่วนตัวเรื่องส่วนรวม .พวกเขายอมรับเรื่องเสรีภาพส่วนตัวของปัจเจกชน แต่โดยทั่วไปคนที่ยกย่องเสรีภาพส่วนตัวมักจะ

ไม่คำนึงถึงเรื่องส่วนรวม เหมือนกับที่คนไทยยุคตื่นเสรีภาพแล้วชอบพูดว่าทำอะไรได้ตามใจคือไทยแท้ นี่เป็นเสรีภาพส่วนตัวที่ขัดแย้งกับส่วนรวม แต่ชาวไอซ์แลนด์ไม่มีความขัดแย้งข้อนี้ พวกเขายกย่องเสรีภาพส่วนตัวแต่ก็ไม่ใช้เสรีภาพนั้นมากเกินไปจนรวมตัวเป็นชุมชนที่เข้มแข็งไม่ได้ เขาเคารพซึ่งกันและกันคือมีความเป็นชุมชนอย่างเข้มแข็ง เพราะฉะนั้นในประเทศนี้ไม่มีเด็กเร่ร่อนไม่มีเด็กจรจัด ลูกนอกกฎหมายก็สามารถอยู่ในบ้านได้อย่างอบอุ่น เพราะเขาถือว่ามีปัญหาในบ้านดีกว่าปล่อยให้เป็นภาระของสังคม ชาวไอซ์แลนด์ผสมผสานเสรีภาพส่วนตัวเข้ากับความสำนึกต่อชุมชนได้เป็นอย่างดี

สิ่งที่น่าชื่นชมอีกประการหนึ่งของชาวไอซ์แลนด์ก็คือว่า การประสานพลังของวัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิมเข้ากับพลังของวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้อย่างกลมกลืน พวกเขาภาคภูมิใจในความเป็นคนไอซ์แลนด์ เยาวชนดูทีวี รับข้อมูลข่าวสารจากอินเตอร์เนต แต่พวกเขาไม่ดูถูกตัวเองว่าด้อยกว่าประเทศอื่น ยังนำนิทานพื้นบ้านเอามาเล่าสู่กันฟังอย่างไม่เห็นว่าเป็นเรื่องเชย อะไรที่เป็นวัฒนธรรมเดิมของเขาก็ไม่บอกว่าเชย พวกเขาภูมิใจและสามารถจะอยู่อย่างเป็นตัวของตัวเองและไม่ดูถูก

ตนเอง การไม่ดูถูกตนเองนี่แหละที่ทำให้เขาพอใจในความเป็นเขาและมีความสุขมากกว่าคนไทย

วิภัชชวาท

การที่ชาวไอซ์แลนด์สามารถผสมผสานสิ่งที่ขัดแย้งเข้าด้วยกันได้ดีเช่นนี้เพราะรู้จักมองแยกประเด็นจนเห็นเอกภาพในความหลากหลาย (Unity in Diversity) สิ่งทั้งหลายดูแตกต่างกันก็จริง แต่ในความต่างยังมีความเหมือนกันจนสามารถรวมกันได้ การมองแบบแยกประเด็นนี้เรียกว่า วิภัชชวาทในพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทที่คนไทยนับถือนี้มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าวิภัชชวาทแปลว่าสอนจำแนกแยกแยะ ก่อนการสังคายนาครั้งที่ ๓ นักบวชจากศาสนาอื่นจำนวนมากได้ปลอมบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา พระภิกษุที่เคร่งครัดไม่ยอมร่วมทำสังฆกรรมกับพระภิกษุปลอมเหล่านั้น จึงเกิดความแตกแยกในคณะสงฆ์ พระเจ้าอโศกมหาราชทรงประสงค์จะปฏิรูปพระศาสนาให้บริสุทธิ์ ทรงปรึกษาประธานสงฆ์คือพระโมคคัลลีบุตรติสสเถระแล้วเห็นว่าต้องจับผู้ที่ปลอมบวชสึกออกไป ทรงให้จัดการสอบไล่สึกด้วยการตั้งคำถาม

ข้อหนึ่งให้ตอบ ใครตอบผิดต้องถูกจับสึก คำถามสำหรับสอบไล่มีอยู่ว่าพระพุทธเจ้าสอนอะไร ใครที่ตอบว่าพระพุทธเจ้าสอนเรื่องอัตตาหรือเรื่องพระพรหมสร้างโลกถือว่าตอบผิดจึงถูกบังคับให้สึก ผู้ที่สอบผ่านและบวชต่อไปได้คือผู้ที่ตอบว่าพระพุทธเจ้าเป็นวิภัชชวาทีแปลว่าผู้สอนจำแนกแยกแยะ

วิภัชชวาทสอนให้มองแยกส่วน นั่นก็คือลักษณะของพระพุทธศาสนา ที่ไม่สุดโต่งหัวรุนแรงเพราะมีการสอนให้มองโลกตามที่เป็นจริง การมองสุดโต่งด้านเดียวเรียกว่าเอกังสวาท พระพุทธเจ้าตรัสว่า *"เราเป็นวิภัชชวาท ไม่ใช่เอกังสวาท"*[๑๐] ความจริงในโลกมีเงื่อนไขหรือปัจ-จัยแวดล้อมมากมา เรื่องเดียวกันอาจจะดีในสถานการณ์หนึ่งแต่ไม่ดีในสถานการณ์อื่น การพูดความจริงเกี่ยวกับเรื่องนั้นจึงต้องดูบริบทหรือสถานการณ์แวดล้อมคือมองให้รอบด้านไม่ใช่มองเพียงด้านเดียว ด้านไหนขาวด้านไหนดำก็รอบรู้ตามที่เป็นจริง นั่นคือวิชชารู้เห็นตามความเป็นจริง ไม่ใช่เน้นด้านใดด้านหนึ่งจนไม่รู้เท่าทันสรรพสิ่ง วิภัชชวาทสอนให้มองรอบด้านข้อมูลข่าวสารใดมีคุณก็ยอมรับว่ามีคุณและเอามาใช้ประโยชน์ ข้อมูลข่าวสารใดมีโทษก็ให้รู้เท่าทันและพยายามหลีกเลี่ยง นั่นคือท่าทีแบบวิภัชชวาท ใคร

ที่รับข้อมูลด้านเดียวแล้วด่วนสรุปจัดเป็นเอกังสวาท คนเช่นนี้มีลักษณาการเหมือนกับคนตาบอดคลำช้างที่พระพุทธเจ้าตรัสเล่าไว้ในปฐมนานาติตถิยสูตรดังต่อไปนี้

พระราชาองค์หนึ่งทรงนึกสนุกขึ้นมาได้สั่งให้เจ้าหน้าที่เรียกประชุมคนตาบอดแต่กำเนิดทุกคนที่อยู่ในเขตพระนคร เมื่อคนตาบอดมาพร้อมกันแล้ว เจ้าหน้าที่จัดแบ่งเป็นกลุ่ม ๆ สั่งแต่ละกลุ่มให้จับเฉพาะอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งของช้างโดยสำทับให้พวกคนตาบอดจำว่านี่คือช้าง จากนั้นพระราชาเรียกประชุมคนตาบอดทุกกลุ่มพร้อมกันแล้วทรงให้คนตาบอดแต่ละกลุ่มบรรยายลักษณะของช้างตามที่ตนรับรู้ คนตาบอดเหล่านั้นบอกลักษณะของช้างแตกต่างกันไป ซึ่งขึ้นอยู่กับอวัยวะของช้างที่พวกเขาสัมผัสมา

พวกที่คลำหัวช้างบอกว่าช้างเหมือนหม้อ

พวกที่คลำหูช้างบอกว่าช้างเหมือนกระด้ง

พวกที่คลำงวงช้างบอกว่าช้างเหมือนงอนไถ

พวกที่คลำตัวช้างบอกว่าช้างเหมือนยุ้งข้าว

พวกที่คลำหางช้างบอกว่าช้างเหมือนสาก

พวกที่คลำปลายหางช้างบอกว่าช้างเหมือนไม้กวาด

คนตาบอดเหล่านั้นต่างทุ่มเถียงกันว่าช้างมีลักษณะดังที่ตนสัมผัส คนอื่นไม่รู้จักช้าง ตนเท่านั้นรู้จักช้าง เมื่อทุ่มเถียงกันแล้วไม่มีใครฟังใคร ในที่สุด คนตาบอดได้ชกต่อยกันชุลมุน เป็นที่สนุกสนานของพระราชายิ่งนัก

พระพุทธเจ้าทรงสรุปคติธรรมจากนิทานเรื่องนี้ว่า *"คนทั้งหลายที่มองด้านเดียวย่อมยึดถือขัดแย้งทะเลาะวิวาทกัน"*[๑๑]

คนรับข้อมูลข่าวสารเพียงด้านเดียวย่อมเห็นความจริงบางส่วน ถ้าเขายึดถือความจริงบางส่วนนั้นว่าเป็นความจริงทั้งหมด เขาก็จะพลาดจากภาพรวมของความจริงที่สมบูรณ์เหมือนคนตาบอดคลำช้างในนิทานที่เล่ามา

พระพุทธเจ้าทรงสอนให้มองความจริงรอบด้านทุกแง่ทุกมุมเมื่อมีคนไปทูลถามพระพุทธเจ้าว่าการอยู่ป่าดีหรือไม่ พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า นั่นขึ้นอยู่กับว่าอยู่ป่าแล้วจิตสงบหรือฟุ้งซ่าน ถ้าอยู่ป่าแล้วมีสติจิตสงบ การอยู่ป่าเช่นนั้นเป็นเรื่องดีแต่ถ้าอยู่ป่าแล้วจิตฟุ้งซ่านไม่มีสติการอยู่ป่าเช่นนั้นไม่ดี นี่คือตัวอย่างการมองโลกแบบวิภัชชวาท

สมัยที่มังสวิรัติหรือการรับประทานผักกำลังโด่งดัง มีผู้ไปถามหลวงพ่อพุทธทาสว่า ระหว่างรับประทานผักกับรับประทานเนื้อสัตว์อย่างไหนดีกว่ากัน หลวงพ่อพุทธทาสแยกตอบว่าใครก็ตามรับประทานผักหรือรับประทานเนื้อสัตว์ด้วยจิตว่าง ไม่ยึดติดกับรสอร่อย เห็นว่าดีทั้งนั้น แต่คนไหนรับประทานเนื้อสัตว์โดยติดในรสอร่อยคนนั้น เป็นยักษ์เป็นมาร คนไหนรับประทานผักโดยติดในรสอร่อยของผักคนนั้นเป็นลิงเป็นค่าง

เก่ง ดี และมีสุข

การมองโลกแบบวิภัชชวาททำให้คนมองโลกตามความเป็นจริงทุกแง่ทุกมุม เขาจะเป็นคนเก่งที่รู้เท่าทันสังคม วิภัชชวาททำให้คนคิดกว้างไกล เอาใจใส่ความรู้สึกนึกคิดของคนรอบข้างไม่ใจแคบแบบเห็นแก่ตัว แต่เป็นคนดีมีน้ำใจ และวิภัชชวาทช่วยให้รู้เท่าทันโลกธรรมทั้งแปดว่าลาภคู่กับเสื่อมลาภ ยศคู่กับเสื่อมยศ สรรเสริญคู่กับนินทา สุขคู่กับทุกข์ เมื่อรู้ทันความจริงเช่นนี้ก็จะเป็นคนรู้จักปล่อยวางเป็นคนมีความสุขง่ายแต่ทุกข์ยากเพราะไม่เปราะบางต่อโลกธรรมที่มากระทบ

การศึกษาจะต้องสร้างคนให้เป็นคนเก่ง ดีและมี

ความสุข นั่นคือคนมีการศึกษาต้องมีภาพ ๓ ภาพ ได้แก่ **สมรรถภาพ คุณภาพ** และ**สุขภาพ**

สมรรถภาพคือความเก่ง การศึกษาจะต้องช่วยขยายขอบฟ้าแห่งความรู้ให้กับคนเราอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทันกับหน้าที่ที่รับผิดชอบ คนบางคนมีความรู้ทางวิชาการดีแต่ขาดทักษะในการทำงาน ในกรณีนี้เขาจำเป็น จะต้องขยายขอบฟ้าแห่งประสบการณ์ในการฝึกหัดปฏิบัติงาน คนบางคนเก่งอยู่ในระดับหนึ่งแต่ไม่พัฒนาตนเองให้พร้อมที่จะรับหน้าที่ใหม่ เช่นขณะเป็นนิสิตนักศึกษาเขาเรียนเก่ง แต่พอเป็นครูอาจารย์แล้วสอนไม่ได้ บางคนเป็นครูอาจารย์ที่ดีแต่เป็นนักบริหารที่เลว อันที่จริง ก่อนที่ตำแหน่งหน้าที่จะสูงขึ้น ขอบฟ้าแห่งความรู้ต้องขยายไปก่อนหน้านั้นแล้ว เมื่อเราเดินมุ่งหน้าไปในทิศทางใด ขอบฟ้าในทิศทางนั้นจะขยายล่วงหน้าไปก่อนเสมอ ในทำนองเดียวกัน เมื่อเราจะได้รับตำแหน่งใหม่ เราควรมีความรู้ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งนั้นอยู่บ้าง ไม่ใช่รับตำแหน่งไว้ก่อนแล้วค่อยคลำหาทางเอาทีหลัง ก่อนที่ครูจะรับสอนวิชาใด ควรจะพิจารณาว่าตนมีความรู้ความถนัดในวิชานั้นหรือไม่ นั่นคือขอบฟ้าแห่งความรู้ต้องขยายไปก่อน ก่อนจะรับ

ตำแหน่งบริหารใด ขอบฟ้าแห่งความรู้สำหรับงานในตำแหน่งนั้นจะต้องขยายไปก่อนแล้ว ความรู้ความสามารถของบางคนวิ่งตามไม่ทันตำแหน่งหน้าที่จึงเข้าลักษณะตามภาษิตฝรั่งที่ว่า *สัญชาติลิง ยิ่งปีนสูงขึ้นไปเท่าไรคนก็รู้ว่าเป็นลิงมากขึ้นเท่านั้น* ตอนอยู่ใต้ต้นไม้ คนไม่รู้ว่าเป็นเสือหรือแมวหรือหมี แต่พอปีนยอดมะพร้าว มันอยู่ไม่สุข คนจึงรู้ว่าเป็นลิงแน่นอน เหมือนบางคนตอนที่อยู่ในตำแหน่งเล็ก แม้จะไม่ได้เรื่อง คนทั่วไปไม่ได้สังเกต พอเขาขึ้นตำแหน่งสูง คนก็นินทาว่าโง่แล้วยังขยันอีก

จงใฝ่สูงในการศึกษาหาความรู้และประสบการณ์ แต่อย่าใฝ่สูงในตำแหน่ง ขงจื้อคิดอย่างนี้จึงกล่าวว่า *อย่าห่วงว่าใครไม่รู้ว่าท่านเก่งหรือมีความสามารถ ห่วงแต่ว่าสักวันหนึ่งเมื่อคนเขายกย่องเลื่อนตำแหน่งท่าน ท่านมีความเก่งและมีความสามารถสมกับที่เขายกย่องเลื่อนตำแหน่งหรือเปล่า*

แต่บางคนมีสมรรถภาพคือเป็นคนเก่งแต่เห็นแก่ตัว เขาใจแคบคิดเอาเปรียบคนอื่นตลอดเวลา ทำงานร่วมกับใครไม่ได้ กลายเป็นคนดีที่โลกไม่ต้องการ อยู่ที่ไหนวงแตกที่นั่น เป็นผู้ทะเลาะสิบทิศ คนประเภทนี้เก่งแต่ไม่ดี มีสมรรถภาพแต่ขาดคุณภาพ ความเก่งของเขาไม่มี

คุณค่าแก่สังคม ถ้าเขามีอำนาจเขาจะถืออำนาจนั้นมารับใช้ตัวเอง

ถ้าเขาเป็นเจ้านาย เขาจะตั้งกฎไว้สองข้อ คือ

กฎข้อที่ ๑ เจ้านายไม่เคยทำอะไรผิด

กฎข้อที่ ๒ ถ้าคิดว่าเจ้านายทำอะไรผิด โปรดดูกฎข้อที่ ๑

นี่แสดงว่า เขาถือความถูกใจแต่ไม่ถือความถูกต้อง อะไรจะดีก็ต่อเมื่อถูกใจเขา สังคมต้องการคนเก่งที่เป็นคนดีมีน้ำใจ ถือคติว่าถูกต้องไม่จำเป็นต้องถูกใจ สมรรถภาพหรือความเก่งอย่างเดียวยังไม่สมบูรณ์ ต้องมีคุณภาพคือความเป็นคนดีมีน้ำใจ เพราะฉะนั้น เป็นคนเก่งอย่างเดียวยังไม่พอ ต้องเป็นคนดีด้วย นั่นคือมีสมรรถภาพคู่กับคุณภาพ

บางคนทั้งเก่งและดี แต่เสียที่เครียดเหลือเกิน

เพื่อนถามเขาว่า “อายุเท่าไหร่”

เขาตอบว่า “สี่สิบปี อายุผมเท่าอายุคณะครุศาสตร์”

เพื่อนย้อนว่า “งั้นหรือ นึกว่าจะเกษียณราชการปีหน้า ทำไมโทรมขนาดนี้”

ความเครียดในใจทำให้เสียสุขภาพกาย นี่แสดงว่าไม่มีสุขภาพคือความสุขกายและสุขใจ ชีวิตในอุดมคติคือชีวิตของคนที่ทั้งเก่งทั้งดีและมีความสุข ในบรรดาความเก่งความดีและความสุขนี้ ความสุขสำคัญที่สุดในฐานะที่เป็นพื้นฐานของชีวิตพระพุทธเจ้าตรัสว่า ***สุขกามานิ ภูตานิ สัตว์ทั้งหลายต้องการความสุข*** ชีวิตที่มีความสุขถือว่าเป็นชีวิตที่สมหวัง

นอกจากนี้ ความสุขยังเป็นฐานของความเก่งและความดี ถ้าเราโยงสิ่งที่เราทำไม่ว่าเรื่องอะไรก็ตามเข้ากับความสุข เราจะทำได้ดีขึ้น ความสุขเป็นแรงจูงใจที่มีพลังที่สุด เด็กที่มีความสุขในการเรียนจะตั้งใจเรียนและเรียนได้ดี เพราะฉะนั้นการศึกษาจะต้องทำให้คนคิดเชื่อมโยงได้ว่าไม่ว่าจะทำอะไรเขาจะทำอย่างมีความสุข

เนื้อตัวของการศึกษาอยู่ตรงที่สอนให้คิดเชื่อมโยง เราจะเป็นคนเก่งถ้าเราสามารถคิดเชื่อมโยงระหว่างจุดที่เราอยู่กับจุดที่เราคาดหวังว่าจะเกิดขึ้น เราจะเป็นคนดีมีน้ำใจ ถ้าเราสามารถคิดเชื่อมโยงตัวเราเองเข้ากับคนทั้งหลาย เราจะรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา เราจะมีความสุขถ้ารู้จักคิดเชื่อมโยงจนเห็นว่าสิ่งทั้งหลายเกิดดับตามเหตุปัจจัย รู้แล้วละ รู้แล้ววาง

สุขและทุกข์อยู่ที่ใจมิใช่หรือ
ถ้าใจถือก็เป็นทุกข์ไม่สุกใส
ถ้าไม่ถือก็ไม่ทุกข์พบสุขใจ
เราอยากได้ความสุขหรือทุกข์กัน

อิทธิพลของโฆษณา

คนไม่มีการศึกษาเมื่อรับข้อมูลข่าวสารเพียงบางส่วนแล้วมักด่วนสรุปเหมือนคนตาบอดคลำช้าง เขารับรู้เพียงแค่นั้นโดยไม่เชื่อมโยงให้เห็นภาพรวม ไม่มีการมองรอบด้าน อวิชชาเกิดขึ้นเพราะมีการเชื่อมโยงผิดพลาด การโฆษณาสมัยนี้ทำออกมาชิ้นสั้น ๆออกอากาศทางวิทยุและโทรทัศน์ครั้งละไม่กี่วินาทีเมื่อคนได้ชมสะปอตโฆษณาเหล่านั้นอาจด่วนสรุปผิด ๆก็ได้ เช่นเขาโฆษณาเบียร์ยี่ห้อหนึ่งว่าเป็นความสุขที่คุณดื่มได้ เขาต้องการให้คนคิดโยงต่อไปว่าถ้าดื่มเบียร์นี้แล้วจะมีความสุข

หลายปีมาแล้วบริษัทเป๊ปซี่ลงทุนให้ไมเคิลแจคสันร้องเพลงและแสดงประกอบการโฆษณาเป๊ปซี่ ไมเคิลแจคสันใช้เวลาแสดงในโฆษณาเพียง ๑๘๐ วินาทีได้ค่าตัว ๑๕ ล้านเหรียญสหรัฐ บริษัทเป๊ปซี่จ่ายเงินให้จำนวนมหาศาลเพราะหวังผลว่าคนจำนวนมากชอบฟังเพลง

ไมเคิล แจคสัน เมื่อคนเหล่านั้นดูไมเคิล แจคสันร้องเพลงโฆษณาเป๊ปซี่ พวกเขาก็จะคิดเชื่อมโยงว่าการดื่มเป๊ปซี่คงจะทำให้มีความสุขเหมือนฟังเพลงของไมเคิล แจคสัน นี่คือการสร้างสถานการณ์ให้คนคิดเชื่อมโยงตามทฤษฎีสั่นกระดิ่งของ**พาฟลอฟ**

นักสรีรวิทยาชาวรัสเซียชื่อ อีวาน พาฟลอฟ (Ivan Pavlov) ได้ค้นพบว่าเมื่อสุนัขเห็นอาหาร น้ำลายของมันจะไหลออกมา ต่อมาพาฟลอฟสั่นกระดิ่งแล้วจึงให้อาหารแก่สุนัข ปรากฏว่าสุนัขจะน้ำลายไหลทุกครั้งที่ได้ยินเสียงกระดิ่ง แม้ว่าบางครั้งจะเป็นสัญญาณกระดิ่งหลอกคือไม่มีอาหารเลยก็ตาม สุนัขก็จะน้ำลายไหลเหมือนกัน นี่แสดงว่าสุนัขได้เชื่อมโยงเสียงกระดิ่งเข้ากับอาหาร เมื่อได้ยินเสียงกระดิ่งจึงน้ำลายไหล

การโฆษณาเหมือนการสั่นกระดิ่งที่กระตุ้นความต้องการให้เกิดกับผู้ชมโฆษณา เช่นในการโฆษณาเบียร์ยี่ห้อหนึ่งว่าเป็นความสุขที่คุณดื่มได้ เบียร์เหมือนกระดิ่งความสุขเหมือนอาหารเมื่อเห็นเบียร์ยี่ห้อนี้แล้วคนจะคิดโยงไปถึงความสุขคือคิดว่าเบียร์เป็นเงื่อนไขของความสุขทั้งที่ความจริงก็คือการโฆษณานี้เป็นการสั่นกระดิ่งหลอกกัน

การโฆษณาหลายอย่างเป็นการสั่นกระดิ่งหลอกกันทั้งนั้น ฝ่ายจะขายสินค้าก็โหมโฆษณาว่าต้องขับรถยี่ห้อนี้ถึงจะเท่ ต้องอยู่ในหมู่บ้านนี้ถึงจะมีความสุข บางคนเชื่อโฆษณาจึงกู้หนี้ยืมสินมาผ่อนรถผ่อนบ้านแล้วก็นอนเป็นทุกข์ที่หนี้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด กว่าจะรู้ความจริงว่าสั่นกระดิ่งหลอกกันก็หลวมตัวเสียเงินเสียเวลาไปมิใช่น้อย นี่เป็นอวิชชาคือความไม่รู้ที่เกิดจากการโฆษณาในยุคนี้ การศึกษาต้องทำให้เรามองทะลุภาพโฆษณาเลยไปถึงความจริงที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์หน้าฉาก ใครที่แสวงหาความจริงได้ด้วยตนเองจัดว่าเป็นคนเก่ง ในโลกไร้พรมแดนนี้คนเก่งคือคนที่เห็นภาพรวมของความจริงจนไม่ติดอยู่กับภาพย่อยอย่างคนตาบอดคลำช้าง เขาต้องมีปัญญาคือความรอบรู้จริงๆ

เมื่อพูดมาถึงตรงนี้ทำให้นึกถึงคนเก่งคนหนึ่งในยุคข้อมูลข่าวสารและคนคนนี้เข้าใจสั่นกระดิ่งให้เราซื้อสินค้าของเขาจนตัวเขาเองกลายเป็นมหาเศรษฐีอันดับหนึ่งของโลกในปัจจุบัน เขามีชื่อว่า**บิล เกตส์** (Bill Gates)

นายบิล เกตส์นับว่าเป็นตัวอย่างของคนที่ประสบความสำเร็จในยุคข้อมูลข่าวสาร เขามีอายุเพียง ๔๒ ปี ขึ้นเป็นมหาเศรษฐีอันดับหนึ่งของโลก เพราะขาย

ผลิตภัณฑ์ของไมโครซอฟต์ เช่น วินโดว์ ๙๕ เฉพาะปีที่แล้วเขาทำกำไรได้ตลอดปีเป็นเงินหนึ่งหมื่นหนึ่งพันล้านเหรียญสหรัฐ เฉลี่ยทำกำไรได้วันละ ๓๐ ล้านเหรียญสหรัฐ

นายบิล เกตส์เป็นคนแปลก ในวัยเด็ก ตอนเขาเรียนชั้นป. ๖ เขาชอบนั่งคิด กลับจากโรงเรียนก็มานั่งคิด แม่ตามหาตัวลูกไม่เจอ เพราะบ้านใหญ่มาก แม่ใช้โทรศัพท์ภายในเรียกหาลูก พอลูกรับสาย แม่ถามว่ากำลังทำอะไร บิล เกตส์ตอบว่า กำลังนั่งคิด แม่สงสัยว่าทำไมเด็กคนนี้จึงชอบนั่งคิด คงจะผิดปกติ จึงพาลูกไปหาจิตแพทย์ เพื่อให้ทำจิตบำบัดอยู่ ๑ ปี ในที่สุดจิตแพทย์ได้บอกแม่ว่าอย่าไปยุ่งกับบิล เกตส์เลย เขาเป็นเด็กช่างคิด ไม่มีอะไรผิดปกติ คุณเปลี่ยนเขาไม่ได้ ต้องตามใจเขา ตั้งแต่นั้นมา แม่จึงเลิกพาบิล เกตส์ไปหาจิตแพทย์

บิล เกตส์เรียนเก่ง เมื่อโตขึ้นได้เข้าเรียนในมหาวิทยาลัยฮาวาร์ดถึงปีที่ ๒ แล้วลาออกจากมหาวิทยาลัยไปร่วมกับเพื่อนชื่อ พอล อัลเลน ตั้งบริษัทไมโครซอฟต์เมื่อ ๒๐ ปีที่แล้ว เขาประสบความสำเร็จในธุรกิจคอมพิวเตอร์อย่างรวดเร็วจนขึ้นเป็นมหาเศรษฐีอันดับหนึ่งของโลก มีคนเรียกบิล เกตส์ว่าเป็นเอดิสันและฟอร์ดแห่งยุคปัจจุบัน

บิล เกตส์ทำงานเก่งมากทุกวันนี้เขาทำงานเหมือนวินโดว์ ๙๕ ที่เขาผลิตขึ้นมา นั่นคือเขาทำงานหลายอย่างในเวลาเดียวกันเหมือนกับวินโดว์ ๙๕ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Multitasking คือทำหน้าที่หลายอย่างได้ในเวลาเดียวกัน เมื่อเราใช้วินโดว์ ๙๕ เราสามารถจะเปิดโปรแกรมต่าง ๆ เช่น Page Maker และ Word ทับซ้อนกันในหน้าจอคอมพิวเตอร์ ในขณะนั้นเราสามารถใช้คอมพิวเตอร์ทำงานได้หลายอย่าง แม้จะเปิดซีดีรอมทับซ้อนมาอีกก็ทำได้ บิลเกตส์ก็ทำงานแบบเดียวกัน ทุกวันนี้ เขาใช้คอมพิวเตอร์ ๒ เครื่องในการทำงาน คอมพิวเตอร์เครื่องแรกสำหรับสั่งงานบริษัทในเครือผ่าน E-mail เครื่องที่สองสำหรับค้นข้อมูลข่าวสาร เขาเปิดคอมพิวเตอร์ทิ้งไว้ทั้งวัน ทำงานตลอดเวลา นี่คือสิ่งที่เขาทำเป็นปกติ เขามีสมาธิดีนับว่าเป็นคนเก่งคนหนึ่งในยุคข้อมูลข่าวสาร

บิลเกตส์พัฒนาระบบคอมพิวเตอร์ขึ้นมาจนกลายเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการศึกษา ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่าการศึกษาที่ดีเหมือนการสอนให้คนจับปลาเอง นั่นคือครูเป็นเพียงผู้แนะนำวิธีการศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลด้วยตนเองให้กับศิษย์ เมื่อศิษย์ได้วิธีการนั้นแล้วก็ต้องใช้ค้นคว้าหาข้อมูลข่าวสารจากห้องสมุดหรือคอมพิวเตอร์ด้วยตนเองต่อไป

บทบาทของครู

ในการให้การศึกษานั้น บทบาทของครูมีอยู่ที่การแนะนำวิธีการ ถ้าผู้เรียนสามารถทำเองได้ ครูไม่ต้องเข้าไปวุ่นวายกับเขา ครูต้องมีอุเบกขาคือวางเฉยบ้าง แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าครูไม่สำคัญ บทบาทของครูอยู่ที่การแนะนำ ครูที่ดีต้องมีทั้งวิชชาและจรณะ (วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน) วิชชาคือความรู้ดี จรณะคือความประพฤติดี วิชชาทำให้ครูแนะดี จรณะทำให้ครูนำดี แนะคือสอนให้จำเพื่อทำตาม นำคือทำให้ดูเป็นแบบอย่างสร้างแรงบันดาลใจ บทบาทสำคัญของครูมีสามคำคือ **แนะให้ทำ นำให้ดู อยู่ให้เห็น** พระพุทธเจ้าเป็นผู้แนะนำดีจึงได้ชื่อว่าศาสดาหรือบรมครู บทบาทในการสอนของพระพุทธเจ้าอยู่ที่การแนะนำ ดังพุทธพจน์ที่ว่า

"ตุมฺเหหิ กิจฺจํ อาตปฺปํ อกฺขาตาโร ตถาคตา

การลงมือปฏิบัติจริงจังเป็นหน้าที่ของท่านทั้งหลาย พระตถาคตเป็นผู้บอกวิธีการ"[๑๒]

พระพุทธเจ้าทรงถือว่าครูมีความสำคัญมาก เพราะครูเป็นกัลยาณมิตร ครูคือคนบอกทางเดินให้เราไปค้นหาอะไรต่าง ๆ และเป็นแบบอย่างที่ดี ถ้าโลกนี้ไม่มี

ครู เราไม่อาจมีชีวิตรอดอยู่ได้ ถามว่าครูคนแรกของเรา คือใคร ตอบว่าพ่อแม่เป็นบูรพาจารย์คือครูคนแรกของเรา เมื่อเป็นเด็กเล็กเราต้องอาศัยพ่อแม่ในบ้านเป็นกัลยาณมิตร ขอบฟ้าแห่งความรู้จำกัดอยู่ภายในบ้าน ต่อมาขอบฟ้าแห่งความรู้ขยายตัวออกไปนอกบ้าน เราก็ต้องอาศัยคนอื่นเป็นกัลยาณมิตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่จะบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ ไม่มีกัลยาณมิตรไม่ได้ พระพุทธศาสนาตั้งขึ้นมาได้เพราะมีพระพุทธเจ้าเป็นกัลยาณมิตรองค์แรก ต่อจากนั้นพระสารีบุตรต่อให้ฉลาดเพียงใดก็บรรลุธรรมด้วยตนเองไม่ได้ต้องอาศัยพระพุทธเจ้าเป็นครู พระสาวกอื่น ๆสืบทอดพระศาสนา ต่อเนื่องกันมาก็เพราะระบบครูสอนศิษย์สืบทอดมาจนทุกวันนี้ เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้า จึงตรัสว่า *สกลเมว หิทํ อานนฺท พฺรหฺมจริยํ ยทิทํ กลฺยาณมิตฺตตา* แปลความว่า *ความมีกัลยาณมิตรนี่แหละ เป็นเนื้อตัวทั้งหมดแห่งพรหมจรรย์คือพระศาสนา*[๑๓] โดยนัยนี้ คำสอนในพระไตรปิฎก ก็คือกัลยาณมิตร การพัฒนาปัญญาต้องเริ่มด้วยการมีแหล่งข้อมูลที่ดีเป็นกัลยาณมิตร เรียกว่า สัปปุริสสัง–เสวะ แปลว่าการคบคนดีหรือแหล่งข้องมูลที่ดี การพัฒนาปัญญาจะเริ่มที่กัลยาณมิตร

เราจะได้ประโยชน์จากกัลยาณมิตรก็ต่อเมื่อเรามีจิตอ่อนโยน ถ้าจิตไม่อ่อนโยน แม้เราจะอยู่ใกล้นักปราชญ์ เราก็จะไม่ได้อะไรจากท่าน เหมือนทัพพีที่ไม่รู้รสแกง จิตอ่อนโยนมีลักษณะเหมือนจิตของเด็ก จอห์น ดิวอี้ กล่าวว่าจิตใจของเด็กปรับตัวง่ายเพราะมีลักษณะเป็น Plasticity คือเหมือนพลาสติกเหลวที่พร้อมจะปรับรูปเป็นสิ่งต่างๆได้ เด็กจึงเลียนแบบง่าย เหมือนดินเหนียวที่เราจะปั้นเป็นรูปอะไรก็ได้ จิตชนิดนี้ภาษาบาลีเรียกว่ามี**มุทุตา** คือความอ่อนโยน เด็กมีจิตอ่อนโยนเพราะธรรมชาติของเด็กยังต้องพึ่งพาคนอื่น ความรู้สึกว่าต้องพึ่งพาผู้ใหญ่ทำให้เด็กเล็กรู้จักประจบเรียกหาความรักความเอาใจใส่ นี่คือเสน่ห์ของเด็ก เมื่อเด็กโตเป็นวัยรุ่นเขารู้สึกว่าตัวเองเข้มแข็งพอที่จะยืนอยู่บนลำแข้งของตัวเอง เขาเริ่มรู้สึกว่าไม่ต้องง้อใคร ความแข็งกระด้างก็เกิดขึ้นในจิตใจของวัยรุ่น จิตใจที่แข็งกระด้างจะปรับรูปเป็นอะไรได้ยาก จิตใจที่เหมาะกับการเรียนรู้คือจิตใจที่อ่อนโยนด้วยศรัทธาคือความเชื่อความเลื่อมใส เด็กจะเรียนกับครูได้ง่ายถ้าเด็กมีศรัทธาต่อครู การศึกษาและปฏิบัติธรรมเริ่มต้นที่ความศรัทธาในพระรัตนตรัย พระพุทธเจ้าตรัสว่า *สทฺธาย ตรติ โอฆํ คนจะข้ามห้วงแห่งความทุกข์ได้ด้วยศรัทธา*[๑๕]

ทุกวันนี้ คนอเมริกันสนใจพระพุทธศาสนาแบบทิเบต พระพุทธศาสนาแบบทิเบตเข้าไปเผยแพร่ในสหรัฐอเมริกาได้ ๓๐ ปี เป็นที่นิยมแพร่หลายไม่แพ้พระพุทธศาสนานิกายเซนจากญี่ปุ่น เราได้เห็นตำราพระพุทธศาสนาภาษาไทยที่แปลมาจากภาษาอังกฤษวางขายในเมืองไทยทุกวันนี้ส่วนใหญ่มาจากพระพุทธศาสนาแบบทิเบต ชาวอเมริกันแปลคำสอนของอาจารย์จากภาษาทิเบตเป็นภาษาอังกฤษ คนไทยแปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย พระพุทธศาสนาแบบทิเบต ประสบความสำเร็จในสหรัฐอเมริกาก็เพราะความกล้าเสี่ยงของอาจารย์ทิเบตรุ่นแรกที่เข้าไปในอเมริกา

อาจารย์ทิเบตรุ่นแรกกำหนดให้ชาวอเมริกันฝึกกราบแบบทิเบตให้ได้ ๑๐๐,๐๐๐ ครั้งก่อนนั่งกรรมฐาน การกราบแบบทิเบตเป็นเรื่องยากกว่าของไทย การกราบของไทยเรียกว่าเบญจางคประดิษฐ์ คือกราบด้วยองค์ ๕ หมายถึงอวัยวะ ๕ ส่วนจะต้องแตะพื้น นั่นคือหน้าผาก ๑ ฝ่ามือ ๒ และเข่า ๒ แตะพื้น ส่วนการกราบแบบทิเบตเรียกว่าอัษฎางคประดิษฐ์ คือกราบด้วยองค์ ๘ หมายถึงอวัยวะ ๘ ส่วนจะต้องแตะพื้น นั่นคือหน้าผาก ๑ ฝ่ามือ ๒ และเข่า ๒ รวมเป็นห้าส่วนแตะพื้นเหมือนของไทย เพิ่ม

อีกสามส่วนคือ ข้อศอก ๒ หน้าอก ๑ นึกภาพง่าย ๆว่า กราบแบบทิเบตคือนอนคว่ำหน้าราบลงไปกับพื้น ยื่นแขนทั้งสองเลยศีรษะออกไป นั่นคือนอนกราบยาวไป อาตมาได้เห็นการกราบแบบทิเบตครั้งแรกในอินเดียที่พุทธคยา บริเวณต้นพระศรีมหาโพธิ์ พระทิเบตกราบวนรอบต้นพระศรีมหาโพธิ์ คือวัดพื้นไปเรื่อย ๆ ยืนอยู่ดี ๆก็ทิ้งตัวลงนอนกราบแล้วลุกขึ้นมายืนก่อนที่จะนอนกราบลงไปอีก

เมื่ออาจารย์ทิเบตเข้าไปสอนพระพุทธศาสนาในสหรัฐอเมริกา ท่านสอนให้ฝรั่งกราบแบบนี้ ๑๐๐,๐๐๐ ครั้งก่อนนั่งกรรมฐาน ตอนแรกอาจารย์ทิเบตไม่แน่ใจว่าฝรั่งจะยอมกราบอย่างนั้น แต่ปรากฏว่าประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง เพราะฝรั่งเห็นว่าการกราบแบบนั้นเป็นการออกกำลังกายช่วยลดน้ำหนัก อาจารย์ไม่ได้กำหนดว่าจะกราบที่ไหน กราบที่วัดแล้วไปกราบต่อที่บ้านก็ได้ นับรวมให้ได้ ๑๐๐,๐๐๐ ครั้ง เหตุที่อาจารย์ทิเบตกำหนดเช่นนั้น เพราะเห็นว่าคนอเมริกันมีทิฐิมานะคิดว่าตัวเองแน่กว่าชาวเอเชีย จิตใจยังแข็งกระด้าง การสอนกรรมฐานทันทีจะไม่ได้ผล จึงต้องสอนให้หัดกราบ ๑๐๐,๐๐๐ ครั้ง เพื่อทำให้จิตอ่อนโยนพร้อมจะรับคำสอนเมื่อยอมศิโรราบกราบอาจารย์หนึ่งแสนครั้งแล้วชาวอเมริกันมีจิตใจอ่อนโยน เกิดความศรัทธาในครูอาจารย์[๑๕]

ขั้นตอนแห่งการศึกษา

ความศรัทธาเป็นรุ่งอรุณแห่งการศึกษา เมื่อจิตอ่อนโยนมีศรัทธาย่อมพร้อมที่จะพัฒนาไปตามลำดับที่พระพุทธเจ้าเรียกว่าอนุบุพพสิกขาคือการเรียนไปตามลำดับ ๗ ขั้น ดังนี้[๑๖]

๑. มีศรัทธาแล้วเข้าไปหาอาจารย์

๒. ศึกษาคำสอนของท่าน

๓. จดจำเรื่องที่ศึกษา

๔. พิจารณาความหมายของคำที่จดจำมานั้น

๕. เกิดความเข้าใจเพราะเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันเป็นระบบ

๖. เกิดฉันทะคือความพอใจ การศึกษาต้องสร้างฉันทะนี้ให้ได้

๗. อุตสาหะคือรับไปปฏิบัติ

ลำดับขั้นทั้งเจ็ดนี้แหละทำให้การศึกษาเป็นการศึกษาเพื่อชีวิต เราอาจลดขั้นลงเหลือสามขั้นใหญ่ ดังนี้

การรับฟังและจดจำข้อมูลที่ได้จากผู้อื่นเป็นขั้นแรกของการศึกษา (ลำดับที่ ๑–๓)

ขั้นที่สองคือการที่เรามีปฏิกิริยาต่อข้อมูลนั้น (ลำดับที่ ๔–๕) นั่นคือคิดพิจารณาอย่างถี่ถ้วน การที่เรา

คิดคือเราเป็นฝ่ายกระทำต่อข้อมูลนั้นโดยจับพลิกคว่ำพลิกหงาย มีปฏิกิริยา (Reaction) คือกระทำตอบต่อข้อมูลที่ได้รับ เหมือนกับการที่ท่านฟังบรรยายนี้ท่านจะต้องคิดตามไปด้วย นี่เป็นปฏิกิริยาต่อข้อมูล การรับข้อมูลแบบ Passive ยังไม่เรียกว่าการศึกษา

ขั้นที่สามคือเกิดเจตคติต่อเรื่องนั้นว่าดีหรือเลว ถ้าเห็นว่าดีก็มีฉันทะคือพอใจที่จะทำตามแล้วอุตสาหะพยายามจนเกิดทักษะ (ลำดับที่ ๖-๗)

เมื่อเด็กเล็กคลานไปเห็นแสงเทียนสวยงาม เขาไม่รู้ว่ามันร้อนจึงยื่นนิ้วไปจี้ไฟเล่น เขารู้สึกร้อนรีบชักนิ้วกลับ การรับรู้แค่นี้ยังไม่เรียกว่าการศึกษา เพราะเด็กเล็กคนนี้ไม่ได้คิดว่าไฟเป็นของร้อน เขาไม่ได้บทเรียนจากประสบการณ์นี้เลย วันหนึ่งข้างหน้า เขาอาจจะเอานิ้วไปจี้ไฟอีก เด็กคนนี้ไม่ได้รับการศึกษาจากประสบการณ์นี้ แต่เด็กอีกคนหนึ่งทำอย่างเดียวกัน เขาเอานิ้วไปจี้ไฟรู้สึกร้อน เขาสรุปบทเรียนในใจว่าไฟเป็นของร้อน เขาจะไม่เอานิ้วไปจี้ไฟอีกในอนาคต เด็กคนนี้ได้รับการศึกษาจากประสบการณ์นี้เพราะเขาไม่เพียงรับรู้แต่ยังมีปฏิกิริยาคือคิดจนได้บทเรียนจากประสบการณ์นั้น

อีกกรณีหนึ่ง เด็กชมโทรทัศน์เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ที่ผ่านมาดูรายการนักมวยต่อยกันชิงแชมป์โลก นักมวยต่อยไปต่อยมา ไมค์ ไทสันกัดใบหูคู่ชก เมื่อเห็นแค่นี้เด็กจะมีปฏิกิริยาอย่างไร ถ้าเด็กไม่รู้จักคิดเชื่อมโยงเขาอาจสรุปด้วยอวิชชาว่าต่อไปเราจะกัดใบหูถ้าสู้เขาไม่ได้ เด็กจะคิดเลียนแบบไมค์ ไทสัน แต่ถ้ารู้จักคิดเชื่อมโยงทั้งระบบ เด็กจะติดตามต่อไปว่าเกิดอะไรกับไมค์ ไทสัน หลังจากกัดใบหูคู่ชก ขั้นแรกไมค์ไทสันถูกกรรมการจับแพ้ ต่อมาเขาถูกปรับ ๓ ล้านเหรียญสหรัฐ และถูกสั่งห้ามชกมวยอาจจะตลอดชีวิตก็ได้ นี่คือสรุปที่ว่าถ้าเราทำไม่ดีผลที่ตามมาจะเป็นอย่างไร

การศึกษาต้องนำไปสู่การคิดคือการมีอนุสติคิดทบทวนตรวจสอบว่าเราจะทำหรือไม่ทำอะไรในอนาคต สามารถบอกตัวเองว่าเราจะทำอย่างไรถ้าเราไปเจอสถานการณ์อย่างนั้นอีก ปฏิกิริยาของเราจะออกมาตามนั้น เมื่อรับข้อมูลเข้ามาแล้ว จิตจะกระทำตอบคือมีปฏิกิริยาต่อเรื่องนั้นแล้วคิดย้อนกลับมาหาตัวเราอีกทีหนึ่ง คือเห็นแล้วไม่ใช่คิดเป็นเรื่องทางวิชาการ แต่คิดว่าเราควรจะทำหรือไม่ทำแบบนั้น นี่คือการศึกษาที่ประทับตราลงในใจของแต่ละคน ถ้าเด็กเรียนวิชาใดวิชาหนึ่งแล้วเข้า

ใจวิชานั้นดี นั่นเป็นขั้นต้น ขั้นต่อไปคือเด็กจะเริ่มคิดว่า การเรียนวิชานี้ในวันนี้ทำให้เราได้ความรู้เพิ่มและมีความสุข เราอยากเข้าเรียนวิชานี้ในครั้งต่อไป นี่คือการคิดย้อนกลับที่เรียกว่าฉันทะ เพราะฉะนั้น **สุตมยปัญญา** คือการรับรู้ข้อมูลอย่างเดียวยังไม่พอ เราต้องมี**จินตามยปัญญา** คือการคิดย่อยข้อมูลนั้นกำกับอยู่ด้วย

อิมมานูเอล คานต์ กล่าวว่า

"Thoughts without contents are empty. Intuitions without concepts are blind. (๑) ความคิดที่ปราศจากข้อมูลเป็นความว่างเปล่า (๒) การรับข้อมูลที่ไม่มีความคิดกำกับเป็นความมืดบอด" [๑๗] หมายความว่า

(๑) มีระบบเหตุผลที่คิดเก่ง แต่ไม่มีข้อมูลให้คิด ไม่มีการรับข้อมูลใหม่มาย่อย เป็นความว่างเปล่า ต่อให้คิดวิเคราะห์เก่งขนาดไหน ถ้าไม่มีเรื่องหรือข้อมูลดิบให้คิดวิเคราะห์ก็จะไม่มีผลลัพธ์อะไรออกมาเลย เหมือนคอมพิวเตอร์ที่ไม่มีการป้อนข้อมูลให้วิเคราะห์ย่อมจะทำอะไรไม่ได้

(๒) การรับข้อมูลที่ไม่มีการคิดตามหลักเหตุผลสำหรับย่อยข้อมูลนั้นเป็นความมืดบอด คือแปลสัญญาณไม่ได้ ไม่รู้ว่าคืออะไร สักแต่ว่ารับข้อมูลโดยไม่มีการ

วิเคราะห์ไม่มีปฏิกิริยาหรือการตีความว่าถูกหรือผิด ซึ่งเท่ากับไม่ได้รับข้อมูลอะไรเลยเพราะถอดรหัสไม่ได้

หน้าที่ของกัลยาณมิตรเปรียบเหมือนการป้อนข้อมูลให้เรา หน้าที่ของเราก็คือการใช้ เหตุผลย่อยข้อมูลนั้น ทั้งสองส่วนนี้พบกันจึงเป็นการศึกษาที่สมบูรณ์ สองเงื่อนต้องต่อกัน เมื่อรับข้อมูลแล้ววิเคราะห์ย่อยข้อมูลนั้นแล้วจะเกิดการประทับตราด้วยฉันทะว่าถ้าเราพบสถานการณ์อย่างนี้อีก เราจะใช้ความรู้ที่ได้มานี้ทำอะไรในสถานการณ์นั้น นี่คือการศึกษาที่สมบูรณ์ เป็นการศึกษาเพื่อชีวิต

การศึกษาต้องสามารถเชื่อมข้อมูลที่เราได้รับในปัจจุบันโยงไปข้างหน้าว่าถ้าเราพบสถานการณ์เดียวกันนี้ในอนาคตเราจะทำอย่างไร สมมติเรื่องไฟไหม้ ถ้าเราเข้าไปพักในที่ใดก็ตาม เราดูว่าทางหนีไฟอยู่ตรงไหน เราอ่านคู่มือแนะนำให้ปฏิบัติตัวเมื่อเกิดไฟไหม้ เมื่อเกิดไฟไหม้จริงเราจะทำตามข้อแนะนำได้ง่ายโดยไม่ต้องมีใครบอก แต่คนที่ไม่ศึกษาทางหนีทีไล่และไม่เคยอ่านคู่มือ แนะนำให้ปฏิบัติตัวเมื่อเกิดไฟไหม้ ครั้นพอเกิดไฟไหม้จริง ก็วิ่งไปวิ่งมาทำอะไรไม่ถูกทั้งที่มีข้อแนะนำว่าอย่าวิ่งเวลาเกิดไฟไหม้ เพราะคนที่ตายส่วนใหญ่ไม่ใช่ถูกไฟคลอกตาย ทันที

หากแต่สำลักควันจนสลบไปแล้วถูกไฟคลอกตายอยู่ตรงนั้น ถ้าวิ่งหนีจะสำลักควันตายเพราะควันลอยเหนือพื้นเขาแนะให้คลานติดกับพื้นแล้วจะไม่สำลักควันตาย บางคนบอกว่าถึงจะคลานก็ตายเพราะถูกคนอื่นเหยียบ

วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

การศึกษาต้องประกอบด้วยขั้นตอนการรับข้อมูล (สุตมยปัญญา) และการคิดวิเคราะห์ข้อมูล (จินตามยปัญญา) ขงจื้อกล่าวไว้คล้ายกันว่า *เรียนโดยไม่คิดเสียเวลาเรียน คิดโดยไม่เรียนเข้ารกเข้าพง*

ที่ว่าการให้การศึกษาเหมือนการสอนวิธีจับปลา คือสอนให้เด็กรู้ว่าที่ไหนมีปลาคือแหล่งข้อมูลและสอนวิธีจับปลานั่นคือวิธีคิดย่อยข้อมูลด้วยโยนิโสมนสิการ

แหล่งข้อมูลท่านเรียกว่ากัลยาณมิตร หรือ**ปรโตโฆสะ** (การรับข้อมูลจากผู้อื่น) วิธีคิดก็คือโยนิโสมนสิการ พระพุทธเจ้าตรัสว่า ทั้งปรโตโฆสะและโยนิโสมนสิการเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความรู้เห็นถูกต้องตามความเป็นจริงคือสัมมาทิฏฐิ[๑๘]

โยนิโสแปลว่าถูกต้องแยบคาย มนสิการแปลว่าทำไว้ในใจ โยนิโสมนสิการหมายถึงการทำไว้ในใจโดย

แยบคายหรือการคิดเป็นถูกต้องตามความเป็นจริงโดยอาศัยการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบและคิดเชื่อมโยงตีความข้อมูลเพื่อนำไปใช้ต่อไป

โยนิโสมนสิการมีวิธีคิดสรุปได้เป็นสี่แบบด้วยกันดังนี้ [๑๙]

๑. **อุปายมนสิการ**คือคิดถูกวิธี การศึกษาต้องสอนให้คนมีวิธีคิดวิธีวิจัยและใช้วิธีการนั้นอย่างถูกต้องว่องไว

๒. **ปถมนสิการ**คือคิดมีระเบียบ การศึกษาจะต้องสอนให้คนคิดต่อเนื่องอย่างเป็นระบบมีระเบียบไม่กระโดดไปกระโดดมา คิดอย่างมีเป้าหมาย

๓. **การณมนสิการ**คือคิดมีเหตุผล รู้จักเชื่อมโยงว่าเหตุนี้นำไปสู่ผลอะไรหรือผลนี้มาจากเหตุอะไร

๔. **อุปปาทกมนสิการ**คือคิดเป็นกุศล เป็นการคิดเพื่อค้นหาแก่นสารสาระ เมื่อได้รับข้อมูลข่าวสารมากมายต้องรู้จักกรองเอาส่วนที่เป็นประโยชน์และเหมาะสมกับเรา เรื่องโยนิโสมนสิการทั้งสี่ข้อนี้ อาตมาได้เขียนเป็นบทกลอนเพื่อให้จำง่ายดังต่อไปนี้

โยนิโสมนสิการท่านว่าไว้
คือคิดเป็นทำใจในวิถี
แห่งความจริงความงามและความดี
ด้วยคิดสี่ประเด็นเป็นสำคัญ
(๑) คิดอะไรก็ให้มีวิธีคิด
(๒) ตั้งดวงจิตแน่วแน่ไม่แปรผัน
(๓) ใช้เหตุผลแก้ปัญหาสารพัน
(๔) ต้องใจมั่นตามครรลองมองแง่ดี

เรามาดูกันว่าโยนิโสมนสิการทั้งสี่ข้อนี้เราจะประยุกต์ใช้ได้อย่างไร

ประการแรก **อุปายมนสิการคือคิดถูกวิธี** เมื่อท่านกำลังศึกษาค้นคว้าเรื่องอะไร ท่านต้องเลือกวิธีการศึกษาให้สอดคล้องกับธรรมชาติของเรื่องนั้นได้พูดมาแล้วในตอนต้นว่าพระพุทธศาสนาเป็นวิภัชชวาทคือสอนจำแนกแยกประเด็น วิธีการจำแนกแยกประเด็นเรียกว่าวิภัชชวิธีคือคิดแยกย่อย เช่นแยกย่อยมนุษย์ออกเป็นขันธ์ ๕ ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ แต่ละขันธ์ยังแยกย่อยไปได้อีก วิธีการของวิทยาศาสตร์ก็ใช้วิภัชชวิธีที่เรียกกันว่า Reduction คือการลดทอนลงเป็นส่วนย่อย เมื่อนักวิทยาศาสตร์ศึกษาเรื่องอะไร เขาจะลดทอนเรื่อง

นั้นให้เป็นจุดเล็ก ๆแล้วดูทุกส่วนประกอบอย่างละเอียด เพื่อให้รู้จักว่าสิ่งนั้นคืออะไร การค้นพบอนุภาคของปรมาณูที่แบ่งย่อยเป็นอีเลคตรอน โปรตอนและนิวตรอน เป็นตัวอย่างอันหนึ่งของวิภัชชวิธีในวิทยาศาสตร์

วิภัชชวิธีนอกจากจะทำให้ได้ความรู้แล้วยังเป็นวิธีคิดภาคปฏิบัติในการดำรงชีวิตอีกด้วย วิภัชชวิธี ทำให้พระพุทธศาสนาได้ชื่อว่า**ขณิกวาท**คือสอนให้อยู่ในขณะปัจจุบัน สิ่งทั้งหลายเกิดดับทุกขณะ ขณะปัจจุบันสำคัญที่สุด ท่านสอนให้มีสติรู้ตัวทันปัจจุบัน คือใช้เวลาปัจจุบันให้คุ้มค่ามากที่สุด อดีตผ่านไปแล้ว อนาคตยังมาไม่ถึง เมื่อทำปัจจุบันดี ปัจจุบันจะดูแลอนาคต นี่คือการใช้วิภัชชวิธีแบ่งเวลาเป็นขณะอดีต ปัจจุบันและอนาคต โดยถือว่าขณะปัจจุบันสำคัญที่สุด

มีเรื่องเล่าเป็นปริศนาธรรมว่า ชายหนุ่มคนหนึ่งวิ่งหนีเสือมาถึงหน้าผา เสือไล่ตามใกล้เข้ามา เขาเห็นเถาวัลย์แขวนอยู่ริมหน้าผา เขารีบโจนลงคว้าเถาวัลย์ห้อยต่องแต่งอยู่ที่หน้าผานั้น เสือตัวนั้นรอตะครุบเขาอยู่ข้างบน มองลงไปข้างล่างไม่ลึกเท่าไร มีพื้นราบ เสืออีกตัวหนึ่งรอเขาอยู่ ถ้าเขาหล่นลงไปก็ถูกเสือกิน หนีเสือปะเสือ เขาจับเถาวัลย์ห้อยโหนตัวอยู่กลางอากาศ

ในขณะนั้นมีหนูสองตัว ตัวหนึ่งขาวกับตัวหนึ่งดำได้มากัดเถาวัลย์ที่เขาจับอยู่ เขาจะทำอะไรดี หนุ่มคนนั้นมองขึ้นไปเห็นเสือ มองลงข้างล่างก็เห็นเสือ หนูสองตัวกำลังกัดเถาวัลย์อยู่ เขามองไปด้านข้างเห็นผลองุ่นกำลังสุกงอมพอดีจึงเอื้อมมือไปปลิดผลองุ่นใส่ปาก ปรากฏว่าผลองุ่นอร่อยอย่างที่ไม่เคยลิ้มรสมาก่อนในชีวิต เขาอยู่กับปัจจุบัน

ประการที่สอง **ปถมนสิการคือคิดมีระเบียบ**ตรงไปสู่เป้าหมายไม่เฉออกนอกทาง คำว่าเป้าหมายคือวัตถุประสงค์หลักของการทำกิจกรรม ไม่ใช่วัตถุประสงค์รอง เป้าหมายหลักของการเรียนคือหาความรู้ เป้าหมายหลักของการสอนคือให้ความรู้ เงินเดือนเป็นเป้าหมายรอง ปรัชญาฮินดูเรียกการทำงานโดยไม่หวังผลตอบแทนว่านิสกามกรรมหลวงพ่อพุทธทาสกล่าวว่าจงทำงานทุกชนิดด้วยจิตว่าง อิมมานูเอล คานต์เรียกว่า *Duty for dutys sake* ทำหน้าที่เพื่อหน้าที่ เหมือนกับนักกีฬายิงธนูจะเล็งไปที่เป้าหมายโดยไม่ใส่ใจเรื่องรางวัล เวลายิงธนูนั้นถ้าเขาคิดว่าจะได้เหรียญเงิน มือจะสั่น ถ้าเขาคิดว่าจะได้เหรียญทอง ตาของเขาจะพร่ามัวมองเห็นภาพซ้อนกันและยิงพลาดเป้า ถ้าเขาคิดแต่เรื่องยิงธนูให้ตรงเป้ามือจะไม่สั่นตาจะไม่พร่ามัวและจะยิงไม่พลาดเป้า

มีเรื่องเล่าว่ามีพระบวชใหม่อยู่ ๔ รูปในวัดแห่งหนึ่งปฏิบัติกรรมฐานเคร่งครัด ทำข้อตกลงกันว่าเราบวชกันแค่พรรษาเดียว เพราะฉะนั้นต้องปฏิบัติเข้ม ห้ามพูดกัน ห้ามคุยกัน เราจะไม่พูดคุยกัน ๗ วัน ถ้าใครพูดก่อนถือว่าคนนั้นแพ้ พระทั้งสี่รูปนั่งกัมฐานมีสติตลอดเวลาไม่พูดกัน เวลากลางวันผ่านไปด้วยความเรียบร้อย พอตกกลางคืนท่านก็นั่งกรรมฐานต่อ จุดตะเกียงวอมแวม พอดีน้ำมันตะเกียงใกล้หมด แสงตะกียงก็หรี่ลงเกือบจะดับ พระรูปแรกมองตะเกียงแล้วทนไม่ได้ พอดีลูกศิษย์เดินผ่านมา การที่ท่านใส่ใจกับตะเกียงมากทำให้ลืมสัญญาห้ามพูด ท่านก็หลุดปากพูดกับลูกศิษย์ว่า “เติมน้ำมันตะเกียงให้หน่อย”

พระรูปที่สองรีบท้วงว่า “นั่นแน่ ท่านพูดแล้วเราตกลงกันแล้วว่าจะไม่พูดนะ”

พระรูปที่สามดุเสียงดังว่า “ท่านทั้งสองโง่จริง ๆ พูดกันอยู่ได้”

พระรูปที่สี่ดีใจเปล่งอุทานว่า “มีผมไม่พูดอยู่คนเดียว”

การลืมเป้าหมายเช่นนี้เพราะไม่มีสติกำกับความคิดจะมีระเบียบถ้าไม่ลืมสติ

ประการที่สาม **การณมนสิการ**คือคิดมีเหตุผล รู้เท่าถึงการณ์ เห็นเหตุแล้วคาดว่าผลอะไรจะตามมา เห็นผลแล้วรู้ว่ามาจากเหตุอะไร ต้องสามารถเชื่อมโยงกรรมเข้ากับวิบาก กรรมคือการกระทำเป็นเหตุ วิบากคือผลของการกระทำ ทุกวันนี้ที่เราพูดว่าทำดีไม่ได้ดี คือเราไปดูผลระยะสั้นเช่นได้เงินทอง ไม่ดูผลระยะยาว

คนทุกวันนี้ได้รับอิทธิพลจากโฆษณาทีวีที่ออกมาเป็นชิ้น ๆ ใช้เวลาออกอากาศไม่กี่วินาที นี่คืออันตรายของข้อมูลข่าวสารทุกวันนี้ เพราะทำให้คนชินกับการรับข้อมูลข่าวสารที่ถูกตัดตอนมาเสนอ ไม่สามารถคิดเชื่อมโยงให้เห็นภาพทั้งระบบ พอได้ข้อมูลนิดเดียวแล้วด่วนสรุป เหมือนกรณีที่บางคนหยิบส้มผลหนึ่งขึ้นมาชิม เมื่อส้มผลนั้นเปรี้ยว เขาด่วนสรุปว่าส้มทั้งลังเปรี้ยว

ประการที่สี่ **อุปปาทกมนสิการ**คือคิดเป็นกุศลค้นหาส่วนดีมาทำประโยชน์ นำส่วนดีไปใช้ ส่วนที่ไม่ดีเว้นไว้ อันนี้จะโยงไปสู่การปฏิบัติโยนิโสมนสิการ มุ่งหาส่วนดีของสิ่งต่าง ๆ มาใช้สร้างความหวังและกำลังใจ เป็น การหาวิธีปลุกใจตนเอง คืออสังขาริกวิริยะ Self-motivation หมายถึงกำลังใจที่เกิดขึ้นเองโดยไม่ต้องมีคนอื่นมาปลุกใจ คนที่จะประสบความสำเร็จจะต้องมีวิธีการกระตุ้นตัวเอง

ตลอดเวลา ดังคำประพันธ์ที่ว่า

มองโลกแง่ดีมีผล เห็นคนอื่นดีมีค่า
ปลุกใจให้เกิดศรัทธา ตั้งหน้าทำดีมีคุณ
มองโลกด้านร้ายกลายกลับ ใจรับแต่เรื่องเคืองขุ่น
เหนื่อยหน่ายเลิกร้างทางบุญ ชีพวุ่นวายแท้แน่เอย

โยนิโสมนสิการทั้งสี่ประการเป็นวิธีคิดเพื่อเข้าถึงความจริงและอยู่อย่างสอดคล้องกับความจริงในธรรมชาติ ข้อแตกต่างระหว่างวิธีคิดของตะวันออกกับของตะวันตกอยู่ตรงนี้ วิธีคิดของตะวันออกมุ่งให้รู้ธรรมชาติตามความเป็นจริงไม่ใช่เพื่อกดขี่ย่ำยีทำลายธรรมชาติ แต่มุ่งให้อยู่อย่างสอดคล้องกับธรรมชาติ นั่นคือสิ่งที่พระพุทธศาสนาเรียกว่า**ธัมมานุธัมมปฏิบัติ** หมายถึงปฏิบัติธรรมน้อยให้คล้อยธรรมใหญ่ คือเลือกวิธีปฏิบัติดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับเป้าหมายหลักของธรรมชาติ เช่น อยู่อย่างไม่สร้างทุกข์ให้กับตนเองและคนอื่น มีแต่สร้างประโยชน์ตนและประโยชน์ท่าน นำความรู้ทั้งหมดที่มีมาใช้ให้สอดคล้องกับความเป็นจริงในธรรมชาติ

สอดคล้องกับธรรมชาติ

เล่าจื๊อสอนไว้คล้ายกันว่าผู้ปกครองที่ดีที่สุดจะ

ปกครองโดยที่ผู้อยู่ใต้ปกครองไม่รู้สึกหนัก ประเทศที่ดีที่สุดไม่ต้องมีกฎหมาย ข้อนี้ไม่ได้หมายถึงการอยู่อย่างไม่มีระเบียบวินัย แต่หมายถึงว่าทุกคนอยู่อย่างสงบจนไม่ต้องมีกฎหมายไม่ต้องมีตำรวจ ที่ว่าปกครองอย่างที่ผู้อยู่ใต้ปกครองไม่รู้สึกหนักคือปกครองอย่างสอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์ ผู้ปกครองจะพูดกับคนแต่ละคนอย่างไรให้เขาทำตามได้ต้องรู้นิสัยของคนเหล่านั้นเป็นอย่างดี ครูที่สอนที่ดีที่สุดคือครูที่รู้จิตใจของศิษย์สอนถูกจริตนั่นคือสอนตามความแตกต่างระหว่างบุคคล งานของครูก็เหมือนงานของพ่อครัว

พ่อครัวที่ดีที่สุดคือพ่อครัวที่รู้ว่าเนื้อแต่ละชนิดจะหั่นอย่างไร มีคนไปถามพ่อครัวที่เก่งที่สุดว่าท่านมีวิธีหั่นเนื้ออย่างไร พ่อครัวคนนั้นตอบว่า “ผมไม่มีวิธีการเฉพาะ การหั่นเนื้อแต่ละครั้งต้องสอดคล้องกับธรรมชาติของเนื้อ คือเนื้อไก่ เนื้อหมูและเนื้อช้าง หั่นคนละอย่าง พ่อครัวบางคนเจอเนื้ออะไรก็หั่นเมือนกันหมด เจอพังผืดก็เฉือน เจอกระดูกก็สับ เขาต้องเปลี่ยนมีดทุกปี แต่ถ้าผมเจอพังผืด จะค่อย ๆเลาะ เจอกระดูกจะเฉือนไปตามข้อต่อ ผมใช้มีดเล่มนี้มา ๑๙ ปีแล้ว”

พระพุทธเจ้าตรัสว่า *“สงฺขิตฺเตน ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา ทุกฺขา”* แปลความว่า *“กล่าวโดยสรุป ขันธ์ห้าคือชีวิตที่มีอุปาทานความยึดมั่นถือมั่น เป็นทุกข์”*[๒๐] เพราะสิ่งต่างๆ เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา แต่ใจเรามีอุปาทานยึดมั่นถือมั่นจึงเข้าไปขัดขืน ไม่ยอมให้เปลี่ยนแปลง เราจึงเป็นทุกข์ เพราะไม่ได้ทำใจให้สอดคล้องกับธรรมชาติของสิ่งทั้งหลาย

ที่ท่านสอนอย่างนี้ไม่ได้ต้องการให้คนจำนนต่อความเปลี่ยนแปลงโดยไม่ลงมือทำอะไร

พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้ในนาทีสุดท้ายก่อนจะปรินิพพานว่า *“วยธมฺมา สงฺขารา อปฺปมาเทน สัมปาเทถ สิ่งทั้งหลายเสื่อมสลายไปเป็นธรรมดา ท่านทั้งหลายจงทำกิจการให้สำเร็จด้วยความไม่ประมาทเถิด”*[๒๑]

เมื่อรู้ว่าสิ่งต่างๆ เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เราต้องไม่ประมาท คนที่กำลังมีความสุข ถ้าประมาท ก็ทุกข์ได้ ถ้าเพียรทำความดี ก็จะสุขยิ่งขึ้น เศรษฐีกลับจะกลายเป็นยาจกถ้าประมาท ปัญหาเศรษฐกิจของไทยในขณะนี้เกิดจากความประมาท ต่อไปนี้ ถ้าคนไทยไม่ประมาท รู้จักใช้โยนิโสมนสิการสร้างกำลังใจ ขยันหมั่นเพียร เศรษฐกิจก็จะฟื้นตัวกลับสู่สภาพเดิมหรือดีกว่าเดิมก็เป็นได้

การศึกษาเพื่อเข้าใจธรรมชาติของสิ่งทั้งหลายเป็นเรื่องที่ต้องทำต่อเนื่องไม่รู้จบ ขอบฟ้าแห่งความรู้จักธรรมชาติของสิ่งทั้งหลายต้องขยายเรื่อยไปตามตำแหน่งหน้าที่ที่เรารับผิดชอบ แม้แต่ช่างตัดเสื้อก็ต้องขยายขอบฟ้าแห่งความรู้ให้ครอบคลุมวิชาการตัดเสื้อทุกประเภทและขยายให้เลยไปถึงธรรมชาติของคนที่จะสวมใส่เสื้อผ้า ดังมีเรื่องเล่าสืบต่อกันมาว่า

ช่างตัดเสื้อคนหนึ่งมีฝีมือดีมาก นายอำเภอที่เพิ่งย้ายมาใหม่ได้ไปที่ร้านเพื่อสั่งตัดชุดราชการ ช่างตัดเสื้อถามว่า "ท่านเพิ่งเข้ารับตำแหน่งใหม่หรือว่าเป็นนายอำเภอมานานแล้ว"

นายอำเภอย้อนถามว่า "คุณจะรู้ไปทำไม ชุดราชการนี่หลวงท่านสั่งให้ตัดแบบเดียวกันหมด ผมให้แบบคุณแล้ว คุณก็ตัดไปตามแบบซิ จะมาซักประวัติลูกค้าทำไม"

ช่างตัดเสื้ออธิบายว่า "จำเป็นที่จะต้องรู้รายละเอียดเกี่ยวกับลูกค้า ถ้าลูกค้าเป็นข้าราชการใหม่ เขาจะถูกเกณฑ์ไปเข้าแถวต้อนรับผู้ใหญ่จึงต้องยืนตัวตรงเสมอ ผมจะตัดเสื้อผ้าให้ด้านหน้ากับด้านหลังเท่ากัน ถ้าเป็นข้าราชการที่เพิ่งเลื่อนตำแหน่งใหม่ จะวางท่าภูมิฐาน

เดินยืดอก เสื้อผ้าด้านหน้าจะต้องยาวกว่าด้านหลัง แต่ถ้าเป็นข้าราชการเก่าแก่ทำงานมานานโดนเจ้านายโขกสับประจำ เขาต้องโค้งคำนับจนตัวงอลง สำหรับลูกค้ารายนี้ด้านหลังต้องยาวกว่าด้านหน้า"

บทสรุป

ธรรมชาติของสิ่งต่าง ๆ มีหลายชั้นหลายมิติที่ศึกษาได้ไม่รู้จบ ดังนั้นผู้ต้องการจะดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับธรรมชาติจึงต้องขยายขอบฟ้าแห่งความรู้เรื่อยไปไม่รู้จบ นั่นคือการศึกษาตลอดชีวิตในมหาวิทยาลัยชีวิตจริง การศึกษาตามแบบแผนในโรงเรียนและมหาวิทยาลัยเพียงเตรียมตัวผู้เรียนให้พร้อมที่จะขยายขอบฟ้าแห่งความรู้ด้วยตนเอง เหมือนการสอนวิธีจับปลา ผู้เรียนต้องประยุกต์ใช้วิธีการที่เรียนมาไปจับปลาเอง แหล่งความรู้ข้อมูลข่าวสารเหมือนปลา กัลยาณมิตรคือครูผู้สอนวิธีการจับปลา วิธีการนั้นคือโยนิโสมนสิการเป็นวิธีกลั่นกรองข้อมูลข่าวสารไว้ใช้ประโยชน์ทันท่วงทีอันจะทำให้เป็นคนเก่งมีสมรรถภาพ เป็นคนดีมีคุณภาพและมีความสุขในโลกไร้พรมแดน ระบบการศึกษาในยุคนี้ทำให้คนเรียนทันกันหมด รอบตัวเรามีข้อมูลข่าวสาร

ถูกส่งผ่านตลอดเวลา เราสามารถรับข้อมูลข่าวสารเหล่านั้นมาใช้ประโยชน์ ขอบฟ้าแห่งความรู้ขยายได้ไม่รู้จบ เพียงแต่ว่าเราอย่าเก็บข้อมูลข่าวสารที่เป็นขยะไม่รับรู้แต่เรื่องที่ไม่ควรรู้ซึ่งเป็นอวิชชา การศึกษาต้องเป็นการแสวงหาความรู้ในเรื่องที่ควรรู้ซึ่งเป็นวิชชา นั่นคือการศึกษาที่สมบูรณ์

เชิงอรรถ

๑. *สัททนีติปกรณ์ ธาตุมาลา,* ฉบับภูมิพโลภิกขุ, พ.ศ. ๒๕๒๕, หน้า ๓๒.

๒. "ธมฺมานํ สภาวํ วิทิตํ กโรตีติ วิชฺชา," *สัททนีติปกรณ์ ธาตุมาลา,* หน้า ๓๐๔.

๓. สํ.ส. ๑๕/๒๙/๕๔๑.

๔. ขุ.ชา. ๒๗/๒๔๖๘/๕๔๑.

๕. ที.มหา. ๑๐/๗๖/๙๖.

๖. *สัททนีติปกรณ์ ธาตุมาลา,* หน้า ๔๘๐.

๗. *Chicago Tribune,* February 2, 1996, p.1.

๘. ขุ.ชา.อ. ตติโย ภาโค, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พ.ศ. ๒๕๓๕, หน้า ๕๗.

๙. Richard C. Mosais, "Saga of Fire and Ice", *Forbes,* October 23, 1995, P.94.

๑๐. ม.ม. ๑๓/๗๑๐/๖๕๐.

๑๑. ขุ.อุ. ๒๕/๑๓๘/๑๘๔.

๑๒. ขุ.ธ. ๒๕/๓๐/๕๑.

๑๓. สํ.ส. ๑๕/๓๘๖/๑๒๗.

๑๔. สํ.ส. ๑๕/๗๔๓/๓๑๕.

๑๕. Rick Fields, *How the Swans Came to the Lake,* Shambala, 1992, p.306.

๑๖. ม.มู. ๑๒/๑๘๓,๔๓๒/๑๕๘,๔๒๐.

๑๗. Immanuel Kant, *Citique of Pure Reason,* translated by Max Miiller, A : 51, B : 75.

๑๘. องฺ. ทุก. ๒๐/๓๗๑/๑๑๐.

๑๙. สํ.อ. ๑๓/๖๕๒/๒๓๔; วิสุทฺธิ. ฏีกา ๑/๑๕๗/๒๒๗.

๒๐. วิ.มหา. ๔/๑๔/๑๙.

๒๑. ที.ม.๑๐/๑๔๓/๑๘๐.